

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

A.UUSTAL

INDIA LIIDU
JA JAAPANI
RIIGIÕIGUS

TARTU 1961

A-24297

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
RIIGI-JA HALDUSÕIGUSE KATEEDER

A.UUSTAL

INDIA LIIDU
JA JAAPANI
RIIGIÕIGUS

TARTU 1961

Тартуский государственный университет
ЗССР, г. Тарту, ул. Ылкосоли, 18
А. Уустал
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ПРАВО ИНДИЙСКОГО
СОЮЗА И ЯПОНИИ

N

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
89254

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

Vastutav toimetaja E. Nigol
Korrektor E. Oja

TRÜ rotaprint 1961. Trükipoognaid 4,25.
Tir. 300 eks. MB 09903. Tell. nr. 615.

Hind 13 kop.

I. I N D I A L I I D U R I I G I Õ I G U S.

1. I N D I A L I I D U K U J U N E M I N E.

India asub Aasias samanimelise poolsaare keskosas. Elanike arv on 415 miljonit (1959), pindala 3 288 000 km².

India on vana kõrge kultuuriga maa, mis on andnud suure panuse teaduse ja tehnika edasiarendamiseks. Võiksime nimetada, et ta on andnud rahvastele ka numbrid, mida kasutatakse enamiku maakera elanike poolt. Ekslikult nimetatakse neid araabia numbriteks, kuigi araablased ise võtsid nad üle Indiast ja ainult andsid edasi teistele rahvastele.

India muinasjutulised rikkused olid sajandeid Euroopa riikide valitsejate ja tõusva kodanluse huviobjektiks.

Inglismaa, arendades agressiivset tegevust Aasias, vallutas XVII sajandil India ja muutis ta oma kolooniaks. Relvadega ja osava koloniaalpoliitikaga, mis rajanes tuntud "jaga ja valitse" põhimõttele, suutsid inglise imperialistid enam kui kahe sajandi vältel hoida India oma ülemvõimu all, saades muinasjutulisi kasumeid India rahvaste julma ekspluateerimise teel.

Teises maailmasõjas demokraatlike jõudude poolt fašistliku koalitsiooni üle saavutatud võit andis india rahvale uut hoogu võitluseks iseseisvuse eest.¹Seda hoogustas suure hii-

¹Vt. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1961, lk. 44 jj.

na rahva edukas võitlus välismaiste imperialistide ja nende käsilaste vastu, samuti ka teiste Aasia rahvaste (Indo-Hiina, Birma, Indoneesia, Malaisia, Korea) äärmiselt suure ulatuse võitnud vabadusvõitlus.

Vabadusvõitluse arengut soodustas asjaolu, et Inglismaa pidi Teise maailmasõja vältel sõjaks vajalike sõjavahendite ja materjalide saamiseks arendama India tööstust, millega ühes kasvas proletariaat, kes kõige revolutsioonilisema klassina asuski rahvusliku vabadusvõitluse etteotsa ja oli peamiseks jõuks selle võidule viimisel.

1946/47.a. asendatakse kommunistliku partei juhtimisel senine India rahvusliku kodanluse poolt arendatud passiivne vastupanuliikumine ulatusliku relvastatud võitlusega inglise ülemvõimu vastu. Paljudes Lõuna-India linnades, nende hulgas ka Kalkutas toimusid neil aastail relvastatud kokkupõrked inglise sõjavägede ja kohalike rahvahulkade vahel.

Nähes, et Inglismaa ei ole enam võimeline oma ülemvõimu säilitama, moodustas ta Indias esialgu 1947.a. kaks dominiooni: India ja Pakistani. Dominioonide moodustamise aluseks oli elanikkonna usuline kuuluvus: India moodustati hindu ja Pakistan muhamedi usku elanikkonnast. Selline dominioonide moodustamise põhimõtte näitab, et inglise imperialistid püüdsid nüüdki kasutada tuntud "jaga ja valitse" põhimõtet oma kõikuma lõõnud ülemvõimu kindlustamiseks Indias.

Kuid see võtte ei suutnud kindlustada inglise imperialistidele nende endist ülemvõimu Indias. Üha jätkuva rahvusliku liikumise surve all pidi Inglismaa kolm aastat hiljem, nimelt 26. jaanuaril 1950.a. tunnustama India sõltumatust. Asutav Kogu, võttes vastu konstitutsiooni, siiski deklareeris, et India ka sõltumatu riigina jääb Briti impeeriumi koosseisu ja tunnustab Inglise kuningat Briti rahvaste ühenduse peana.

India vabariigil on suuri teeneid võitluses püsiva rahu eest Aasias. Ta andis olulise panuse vahepealse sõlmimiseks Koreas ja Indo-Hiina küsimuse rahulikuks reguleerimiseks.

Koos Hiina Rahvavabariigiga formuleeris ta tuntud viis printsiipi (pantša šila) riikide rahulikuks koosseksisteerimiseks, mis on leidnud tunnustuse kõigi rahu eest võitlevate rah-

vaste poolt.

Ta oli üheks initsiaatoriks ajaloolise Bandungi konverentsi kokkukutsumisel (1955), kus koos teiste sõltumatute Aasia ja Aafrika riikidega mõistis teravalt hukka koloniaalse rõhumise ja rassilise diskrimineerimise, mida teostavad veel kapitalistlikud riigid paljude Aasia ja Aafrika rahvaste suhtes.

2. MAJANDUS.

Iseseisvuseaastate vältel on india rahvas saavutanud suuri edusamme nii majanduslikus kui ka kultuurilises ülesehitustöös. Rahva ennastalgava võitluse tulemusena on senine äärmiselt mahajäänud agraarmaa muutumas tööstusmaaks.

India tööstuse kiiret arengut võimaldavad maapõues esinevad rikkalikud loodusvarad. Maavaradest on Indias suured raua- ja kivisöevarud, mis võimaldavad metallurgiatööstuse arendamist; hulgaliselt mangaani, mille varude poolest on India teisel kohal maailmas. Leidub selliseid tooraineid, nagu kroomi, vaske, väärismetalle (kulda, hõbedat), teemante (mille varude poolest India on üks esimesi maid maailmas). Leidub ka tänapäeval suure tähtsuse omandanud tooriumi- ja uraani-varusid.

Kliima ja pinnas võimaldavad põllumajandust arendada ning mitmeid tehnilisi kultuure kasvatada, milledest võiksime nimetada suhkrupilliroogu, džuuti ja teed.

Vaatamata tohututele looduslikele eeldustele oli India enne sõltumatuse saavutamist majanduslikult mahajäänud agraarmaa, mille tööstustoodang moodustas vaid 1,4% kogu maailma tööstustoodangust. Üle 80% elanikkonnast elatas end põllupidamisest ja karjakasvatamisest.

Majandusliku mahajäämuseni viis India Inglise koloniaalne eksploatatsioon. Inglise imperialistid, haaranud oma kätte India maavarad, muutsid ta odavaks toorainete allikaks ja soodaks turuks inglise tööstustoodetele. Inglise imperialistid

loobusid India tööstuse arendamisest või arendasid seda peamiselt poolfabrikaate tootva tööstusena, et kergendada toorainete transporti Inglismaale.

Indias oli küllalt vee-energiat odava elektrienergia saamiseks, kuid ka see püsis suuremalt osalt kasutamata.

Kõige selle tulemusena tootis India 1950.aastal:

1. elektrienergiat ainult 6 miljardit kWh
2. kivisütt - 32 miljonit tonni
3. terast - 0,9 " "
4. malmi - 1,5 " "

Saavutanud sõltumatuse, pööras india rahvas kogu tähelepanu maa tööstusliku mahajäämuse likvideerimisele. 1950a. võeti vastu esimene India viie aasta majandusliku arendamise plaan (1950-1955), milles nähti ette riikliku tööstuse loomine kõigil tähtsamatel tööstusaladel ja selle kiire edasiarendamine. Esimese viie aasta plaani täitmise tulemusel pidi India tööstustoodang suurenema keskmiselt 50% võrra, võrreldes 1950.a. toodanguga. Üksikutes tööstusharudes aga ei saavutatud plaanis ettenähtud toodangu juurdekasvu, mis oli näiteks sisetööstuses 15%, terasetööstuses 20%, malmitööstuses 12%.

Tööstuse edukat arengut takistab asjaolu, et praegugi veel kuuluvad tööstusettevõtted rõhuvas enamuses välismaistele, peamiselt inglise kapitalistidele, kes ei ole huvitatud India industrialiseerimisest. Tööstusettevõtted on varustatud vananenud seadmetega, mis ei võimalda ulatuslikku toodangu taastmist. Välismaised kapitalistid ei ole huvitatud seadmete uuendamisest ja sellega seotud kulude tegemisest, kuna kohalike elanike tööjõu härmine odavus kindlustab ka vananenud seadmete juures neile maksimaalsed kasumid.

Näiteks toimuvad sisetööstuses põhilised tootmisprotsessid käsitsi, mille tulemusena suudeti tõsta kivisöe toodangut 1955. aastaks vaid viie miljoni tonni võrra ja sedagi peamiselt uute käikulastud kaevanduste arvel.

Kommunistlik partei, võideldes India tööstusliku progressi eest, on korduvalt üles tõstnud kõigi tähtsamate tööstusharude, sealhulgas ka välismaistele kapitalistidele kuuluvate tööstuste natsionaliseerimise küsimuse, mis oleks kõige kind-

lamaks vahendiks kiire tööstusliku progressi saavutamisel. Kahjuks on kodanlike parteide esindajad selle tähtsa ettepaneku tagasi tõukanud.

Kodanlike parteide esindajail õnnestus Asutavas Kogus vastu võtta konstitutsiooni sätet, mille kohaselt võib eramandi natsionaliseerimine toimuda ainult seaduse alusel ja õiglase tasu eest. Konstitutsiooni kohaselt tuleks natsionaliseerimise teostamisel endistele omanikele välja maksta nende ettevõtete hind, millised maksed omakorda lasuksid raske koormana eelarvel ja raskendaksid seega majanduse arengut.

Pärast sõltumatuse saavutamist riigistati raudteed, vee- ja õhutransport, sidevahendid, rida suuremaid panku ja kindlustusseltsi, mille hinna väljamaksmine nende endistele omanikele nõuab igal aastal suuri summasid ja lasub raske koormana India majandusel.

India kodanlus, kartes töölisklassi revolutsioonilist liikumist, säilitab meelega välismaise kapitali India majanduses, et sellega kindlustada nende koostööd ja abi võitluseks võimaliku töölisklassi revolutsioonilise liikumise mahasurumiseks. Ilmselt sellel eesmärgil on viimastel aastatel imperialistlike suurriikide kapitalimahutused India majanduses tunduvalt suurenenud.¹

Samasuguses mahajäämuse olukorras on ka India põllumajandus. Ligi 70% põllumaast kuulub mõisnikele. 60% majanditest on maad alla 0,8 ha. Ainult 4% majanditest, kaasa arvatud mõisnike majandid, on maad enam kui 4 ha, mis väga selgelt näitab maa koondumist mõisnike ja suurmaapidajate kätte. Mõisnikud ja suurmaomanikud annavad maa maata talupoegadele rendile orjastava naturaarendi eest, mis kuni 1950.a. sagedasti moodustas 4/5 kogu saagist.

Maa koondamisega mõisnike kätte seisavad suured põlluks kõlblikud maatagavarad üles harimata. Ainult 1/2 kogu kõlblikust maast on üles haritud. Selle tulemusena ei jätku maal, mis on võimeline toitma pool kogu maakera elanikkonnast, endale

¹ Vt. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1961, lk. 44.

toiduaineid ja neid tuleb pidevalt välismaalt sisse vedada.

Feodaalsest põllupidamisest tingitud toiduainete puudus põhjustas Indias sagedasi härmiselt suure ulatuse võtvaid näljahädasid. Ametlike andmete alusel nälgis Indias: 1942/43. a. 125 miljonit, 1946.a. 100 miljonit, 1950/51.a. 70 miljonit ja 1953.a. 26 miljonit inimest.

Rahvahulkade revolutsioonilise liikumise survele võttis parlament 1950.aastal vastu seaduse maareformi teostamise kohta. Seaduse alusel tuli mõisnikelt tasu eest võõrandada ja üle anda riiklikesse maatagavaradesse nende poolt rendile antud maa. Maareformi teostamisel oleks suurem osa maad kuulunud võõrandamisele, kuna 75% kogu mõisnike maast oli rendile antud. Kuid mõisnikud, püüdes kõrvale hoida seaduse täitmist, võtsid järgnevatel aastatel massiliselt tagasi talupoegadele rendile antud maa, harides seda palgatööjõuga või jättes lihtsalt sööti. Sellega seoses on enamik mõisnike maast jäänud edasi nende kätte. Maareformi seaduse alusel võivad maata ja vähese maaga talupojad osta maad riiklikest maatagavaradest. Kuid koloniaalrežiimi ja feodaalide poolt kurnatud talupojad ei suuda maad osta, mille tulemusena maareformist on senini töötavatele talupoegadele vähe kasu olnud. Kümned miljonid talupojad töötavad edasi orjastatud olukorras mõisnike ja suur- maaomanike põldudel.

Teise viisaastaku majandusliku arengu plaan (1956-1961) nägi ette rahvahulkade survele maaomandi ülemmäära kindlaksmääramist majandi kohta ja ülejäänud maa ärajootamist maata ja vähese maaga talupoegadele. Kodanluse vastuseisust tingituna on nimetatud seadus senini jäänud vastu võtmata. Kuid ka siin pidi toimuma maa jaotamine tasu eest, mis raskendab maa-proletariaadil maa saamist. Ainuõigeks teeks maaküsimuse lahendamisel, nagu märgib seda kommunistlik partei oma programmis, on mõisnike maa konfiskeerimine ja selle tasuta andmine maata ja vähese maaga talupoegadele.

Agraarreformi teostamisel arvestasid kõige enam töötavate talupoegade huve Kerala osariigi kommunistlik valitsus ja seadusandlik kogu. Osariigis vastuvõetud agraarsuhete seadus määras maaomandi ülemmääraks 15 (suurtele perekondadele 25) aak-

rit ja naturaarendi ülemmääraks, olenevalt maa viljakusest, 1/6 või 1/4 saagist. Seadus andis suuri soodustusi põllistele rentnikele nende poolt renditud maa äraostmisel ja keelas rentnike äraajamist renditud maadelt.

Seadus kutsus välja suurmaomanike ja feodaalide härmise meelepaha, kes saavutasid presidendi kaudu uue valitsuse moodustamise ja seadusandliku kogu laialisaatmise ja esialgu ka agraarsuhete seaduse tühistamise.

India valitsus näeb ühe põhilise vahendina agraarsuhete ümberkorraldamisel külas talupoegade koopereerumist. Esimene viisaastaku plaan kohustas osariikide valitsusi andma igasugust abi kooperatiividele. 1955.aastaks oli Indias loodud umbes 1400 mitmesugust (maaharimise, niisutussüsteemide rajamise ja korrashoiu jm.) kooperatiivi. Teise viisaastaku plaanis nähti ette 10 000 uue kooperatiivi loomine. Arvestades talupoegade üldarvu (ca 300 miljonit), koondavad kooperatiivid veel minimaalse arvu majandeid.

1955.a. võeti Indias vastu teine viie aasta plaan 1956.-1961.aastaks. Uue rahvamajanduse plaaniga pandi pearõhk rahvusliku tööstuse edasiarendamisele. Teise viisaastaku plaani järgi ületasid maa industrialiseerimiseks määratud assigneeringud kümnekordselt esimese viie aasta plaaniga samadeks eesmärkideks tegelikult tehtud kulutused. Industrialiseerimisel arendati esmajoones just metallurgia- ja masinaehitustööstust, millisteks ülesanneteks olid määratud pooled assigneeringud. Plaani eduka täitmise tulemusena lasti käiku kolm riiklikku metallurgiakombinaati ja rida uudistooteid, nagu elektriseadmeid, tšõpinke, metallurgiatööstuse arendamiseks vajalikke masinaid jm. tootvaid ettevõtteid.

1959.a. toodeti Indias:	terast	2,5 miljonit tonni,
	kivisütt	47,8 " "
	elektrienergiat	14,5 miljardit kWh.

1961.a. võeti Indias vastu kolmas viie aasta plaan 1961.-1966.aastaks. Tööstuse arendamiseks määratud assigneeringuid on uues viie aasta plaanis eelmisega võrreldes suurendatud enam kui kaks korda. Nähakse ette kolme hiljuti käiku-
lastud riikliku metallurgiakombinaadi tunduv laiendamine, ühe

uue metallargiakombinaadi, rea tööpinke, energiaseadmeid, põllutöomasinaid jm. tootva ettevõtte rajamine.

Plaani kohaselt toodetakse Indias 1966.a.

terast	10,2 miljonit tonni,
kivisütt	110 " "
elektrienergiat	55 miljardit kWh.

Põllumajanduse arendamiseks nähakse kolmandas viie aasta plaanis ette niisutussüsteemide laiendamine, olemasolevate korrastamine ja tunduv põllupinna laiendamine elanikkonna vajaduste rahuldamiseks oma maa saadustega.

Elanikkonna kasvavate kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks nähakse plaanis ette 6.-11. eluaastani tasuta koolikohustuse kehtestamine.

Nõukogude Liit, kes on alati valmis abistama rahvaid võitluses iseseisvuse saavutamisel ja elu iseseisval korraldamisel, on andnud ka Indiale suure abi maa industrialiseerimisel. Nõukogude riigijuhtide külaskäigu ajal Indiasse 1955.a. detsembris sõlmiti mõlema maa vahel kokkulepe suure metallurgiatehase ehitamiseks Bhilaisse Nõukogude Liidu vahenditega. Tehase esimene järk lasti käiku 1958. ja teine järk 1959.a. aastal. Tehase esialgseks võimsuseks oli 1300 tuhat tonni terast aastas, kuid edaspidi tema võimsust võib suurendada kuni 2 500 tuhande tonnini, mis tähendab kõigi enne tehase käikulaskmist töötanud terase tootmise tehaste toodangu ületamist. See on väärtuslik kink nõukogude rahva poolt India rahvale.

Kolmanda viie aasta plaani ülesannete täitmiseks andis Nõukogude Liit Indiale laenu kaks miljardit rubla. Koostöös Nõukogude Liiduga ehitatakse raskemasinate, mäetööstuse ja naftatöötlemise seadmete tehased. Nii aitab Nõukogude Liit, Indiale likvideerida sajandeid kestnud koloniaalrežiimist tingitud majanduslikku mahajäämust ja soodustab tema arenemist eesrindlikuks tööstusmaaks.

3. POLIITILISED PARTEID.

A. K o d a n l i k u d p a r t e i d .

1) India Rahvuskongress.

India kodanluse juhtivaks poliitiliseks parteiks on India Rahvuskongress. Rahvuskongress loodi 1885.a. kõigi nende jõudude ühise parteina, kes võitlesid Indias Inglismaa ülemvõimu vastu. Kongressi peamiseks nõudeks oli Indiale sõltumatuse kindlustamine Briti impeeriumi koosseisus ja konstitutsiooni vastuvõtmine. Sellest nõudmisest nähtub, et Rahvuskongress ei saanudki olla india töötavate ja ekspuateeritavate hulkade revolutsioonilise liikumise juhiks võitluses maa täieliku sõltumatuse saavutamisel. Rahvuskongress taotles vaid järeleandmisi Inglismaa poolt, et rahvuslik kodanlus võiks osa võtta maa valitsemisest koos kolonisaatoritega, ja ühtlasi rahvusliku tööstuse loomist, et välismaiste imperialistide kõrval asuda maa töötavate hulkade ekspuateerimisele.

Võitlusvormidena tunnustas Rahvuskongress passiivset vastupanuliikumist, mis eitas igasugust otsest jõu kasutamist Inglismaa ülemvõimu kukutamiseks. Passiivne vastupanu seisnes inglise kaupade ja kaupluste boikoteerimises, laevade laadimisest ja lossimisest keeldumises, kuni isegi massilises inglise kohalike asevalitsejate sõidukite alla heitmises jm.

On selge, et sellised võitlusmeetodid ei olnud võimelised kukutama inglise ülemvõimu Indias.

Pikemat aega oli Rahvuskongressi juhiks Mahatma Gandhi, kes oligi üks passiivse vastupanuliikumise idee formuleerijaid ja korduvalt kasutas ise kauakestvat nälgimist selle võitluse raames.

Gandhi vaateid inglise ülemvõimule teiste rahvaste üle aitab meile selgitada see, kui mainime, et ta sai hariduse Inglismaal, võttis vabatahtlikuna osa inglaste poolt Buuri sõjast ja veel 1924.a. kirjutatud raamatus "Minu elu" kiidab seda kui tõeliselt õiglast sõda inglaste poolt "barbarite" vastu.

Passiivse vastupanuliikumise kasutus oli töötavatele hulkadele varsti ilmne, kuna ta aastakümnete võitluse järel ei viinud india töötajate olukorra vähimalegi kergendamisele. 1933.a. kehtestati inglise võimude poolt küll mingi konstitutsioon, mille rahvahulgas india rahvale kindlustatud väga piiratud õiguste pärast hukka mõistsid ja konstitutsiooni kehtestamise päeva üldrahvuslikuks leibapäevaks kuulutasid.

Revolutsiooniliselt meelestatud töölikklass ja töötav talupoegkond moodustasid 1939/40.aastal Rahvuskongressi vabama tiiva, mille liikmed otsustasid minna aktiivsele võitlusele inglise ülemvõimu vastu. 1942.-1945.a. viidigi vasakusse tiiba kuuluvate kongressi liikmete poolt läbi ulatuslik tsiviil-mitteallumise kampaania, mis seisnes seaduste ja koloniaalvõimude korralduste mittetäitmisel, mille tulemusena inglise võimud 1942.a. keelasid Rahvuskongressi.

Rahvuskongressi vasak tiib läks kompartei juhtimisel 1945/47.a. ulatuslikule relvastatud võitlusele, mille tulemusena Inglismaa pidigi 1947.a. andma Indiale dominiooni statuudi ja 1950.a. sõltumatuse.

Ühes India dominiooniks kuulutamisega muutus Rahvuskongress legaalseks parteiks, jätkates kolonisaatoritega kokkuleppepoliitikat. Selle tulemusena eraldus 1947.a. kongressist vasak tiib, ühinedes komparteiga. 1948.a. eraldus osa väikekodanlike elemente, moodustades "Tööliste ja talupoegade partei". Rahvuskongressi koosseisu jäänud maa töötavad elemendid eraldusid 1951.aastal parteist, moodustades "rentnike ja maatööliste" partei.

Praegu on Rahvuskongress 366 saadikukohaga parlamendi juhtivaks parteiks. Klassikoosseisult on ta suur- ja väikekodanluse parteiks, kes teostab ka nende huvidele vastavat poliitikat.

Rahvuskongressi 60-ndal konverentsil 1955.a. jaanuaris vastuvõetud programmis seab kongress endale eesmärgiks rahuliku teel järkjärguliste reformidega sotsialismi ülesehitamise Indias. Programmis nähakse ette peamiste tööstusharude koondamine riigi kätte ja teiste tööstusharude ning põllumajanduse juhtimine riikliku plaani alusel. Kriti rõhutatakse programmis India rasketööstuse arendamist.

Organisatsiooniliselt kõrgemaks organiks on perioodiliselt kokkutulev partei konverents, kes määrab kindlaks partei poliitika põhisuunad ja valib juhtivad organid. Kõrgemaks organiks konverentside vaheajal on konverentsi poolt valitud Üleindialine Komitee, kes kontrollib täidesaatvate organite tegevust.

Täidesaatvateks organiteks on esimees ja tema poolt nimetatud 20-liikmeline töökomitee.

Esimees valitakse konverentsi poolt 3 aastaks. Praegu on Rahvuskongressi esimeheks Ministrite Nõukogu esimees Džava-harlal Nehru.

Parlamendis juhivad Rahvuskongressi saadikute fraktsiooni tegevust eriline parlamendi nõukogu.

Ringkondades ja provintssides on Rahvuskongressi kohalikeks organiteks komiteed, mis töötavad täidesaatvatelt organitelt saadud direktiivide kohaselt ja nende kontrolli all.

2) Rahva sotsialistlik partei.

Rahva sotsialistlik partei moodustati 1952.a. rea varem eksisteerinud kodanlike parteide, nagu sotsialistlik partei, tööliste ja talupoegade partei jt. ühinemise tulemusena. Klassikoosseisult on ta progressiivse kodanluse ja intelligenti parteiks, kellele ei meeldi Rahvuskongressi inglisemeelne poliitika.

Oma valimiseelses manifestis nõudis partei suurtööstuste, nende hulgas ka välismaiste, natsionaliseerimist, maareformi teostamist mõisnike maade riigistamise teel, rahuliku kooseksisteerimise printsiipide austamist välispoliitikas.

Kuid nõudes maareformi teostamist, läheb partei oma valimiseelses manifestis siiski vaikides mööda maa tasuta jaotami-

sest maata ja vähese maaga talupoegadele.

Partei keeldus koostööst komparteiga ja lükkas tagasi viimase ettepaneku parlamendis ühise opositsioonibloki moodustamiseks, mis näitab, et ta on kodanlik partei, kes keeldub koostööst tööliishulkadega.

1957.a. valimistel sai partei parlamendis 19 saadikukohata, kaotades umbes 6 miljonit häält.

3) Hindu Mahasabhi.

Hindu Mahasabhi on religioosete ringkondade ja feodaalkonna partei, mis moodustati juba 1907.a. Partei nõuab oma programmis hinduismi tunnustamist riigiusuna ja usupõhimõtete ranget jälgimist ka ühiskondlikus elus. Üheks usust tulenevaks põhimõtteks, mille austamist nõuab partei, on reaktsiooniline feodaalide ja vaimulike huvet teeniv ühiskonna jagumine kastidesse ja sellest tulenev "mitte kokkupuutumise" kohustus alamate kastidega.

Feodaalkonna huvides võitleb ta maareformi teostamise vastu, nõudes mõisnike eesõiguste säilitamist.

Organisatsiooniliselt on ta üles ehitatud Rahvuskongressi eeskujul.

4) Sõltumatu partei (Svatantra).

Sõltumatu partei organiseeriti 1. ja 2. augustil 1959.a. Bombays toimunud asutamiskonverentsil. Tema asutajateks oli rida endisi Rahvuskongressi häärmiselt parempoolselt meelestatud liikmeid.

Asutajate kavatsuste kohaselt peaks uus partei kujunema massiliseks poliitiliseks parteiks, kelle liikmeks võivad astuda elanikud kõigilt tööaladelt ja elukutsetelt.

Nagu avaldas uuesti moodustatud partei liider Tšakavararti Radzagopalatšarija asutamiskonverentsil, on partei ukseid avatud kõigile - "printsile ja talupojale, suurkapalistile ja lihttöölisele, väikekaupmehele ja suure kaupluse omanikule".¹

Tööliste kaasatõmbamiseks parteisse on määratud häärmiselt

¹vt. "Новое Время", 1959, № 39, lk.27.

madalad liikmemaksud.

Vastuvõetud manifestis rõhutatakse eriti, et "uuesti loodud partei peamiseks eesmärgiks on hoolitseda lihtsaate inimeste vajaduste eest". Kuid manifesti lähem vaatlus näitab, et selle seisukohaga ei saa nõustuda. Partei astub väl- ja maareformi teostamise ja maaomandi ülemmäära piiramise vastu, nõuab riikliku viljamüügi monopoli muutmist, ei nõustu talumajandite kooperaerimisega ja tööstuse riikliku sektori laiendamisega. Partei liidrite arvates võiksid riigi käes olla vaid väikesed tööstusettevõtted, mille eesmärgiks oleks erasektori täiendamine.

Partei ei nõustu ka mingisuguse riigi poolt teostatava kontrolliga kaubanduse ja saaduste turustamise üle.

Beltöödust võime järeldada, et partei võitleb just reaktioonilise suurvõimade huvidest, kelle kasumeid ohustab kavandatud maareform ja riikliku sektori laiendamine tööstuses.

India peaministri Džavaharlal Nehru tabava hinnangu kohaselt on uus partei: "legaalne reaktsioon, konservatism ja mahajäämus. Ta elustab mineviku jäänuseid ega oma midagi ühist meie tegelikkusega, meie tänase ja homsega".¹

B. K o m m u n i s t l i k p a r t e i .

Tõeliseks tööliklassi ja kogu India töötava rahva huvidest võitlejaks on India Kommunistlik Partei.

Kommunistlik partei moodustati 1933.aastal, kuid inglise koloniaalvõimude repressioonide, samuti ka Rahvuskongressi vaenuliku poliitika tulemusena, mis uue partei vastu suunas kogu propaganda, kasvatustöö ja usu, ei muutunud ta massiliseks parteiks ja oli vähese mõjuga töötavatele hulkadele. Teise maailmasõja perioodil ühes tööliklassi arvulise kasvamisega suurenes ka tunduvalt kompartei liikmeskond ja tugevnes tema autoriteet töölikhulkades.

1951.a. võttis kommunistlik partei vastu uue programmi, milles nähakse ette partei põhiülesandena kõigi progressiivsete jõudude ühinemise tulemusena rahvademokraatliku valitsuse moodustamine, täieliku rahvusliku sõltumatuse kindlustamine, feodalismi likvideerimine, demokraatliku agraarreformi teostamine mõisnike ja suurmaaomanike maade konfiskeerimisega ja selle jaotamisega maata ja vähese maaga talupoegadele, kõigi välismaalastele kuuluvate tööstuste natsionaliseerimine, rahvahariduse ja kultuuri arendamine jm.¹

Nende ülesannete täitmiseks nähakse programmis ette ühise tööliste, talupoegade, intelligentsi ja rahvusliku kodanluse demokraatliku rinde loomine, selle kaudu enamuse saavutamise parlamendis ja parlamentlikul teel nende ülesannete täitmine.

Tunduvalt aitas kaasa partei mõju tugevdamisele tööliiskeskondades tema poolt juhitud relvastatud võitlus inglise ülemvõimu vastu, mis viis India sõltumatuse saavutamisele. Partei liikmeskonna arvulist kasvu soodustas veel asjaolu, et 1947.a. ühines parteiga Rahvuskongressi vasak tiib.

Partei võitleb järjekindlalt tööliste töötingimuste parandamise ja töötasu tõstmise eest. Ta nõuab demokraatliku maa-reformi teostamist, mis vabastaks sajad miljonid töötavad talupojad mõisnike ja suurmaaomanike orjusest. Ühtlasi nõuab ta suur-tööstuste natsionaliseerimist ja väliskapitali mõju likvideerimist Indias.

Võitlus töötavate hulkade huvide eest on viimastel aastatel tunduvalt suurendanud partei poolehoidjate arvu. Valimistel 1957.a. veebruaris-märtsis anti kompartei saadikukandidaatide poolt 12 166 000 häält, mis on umbes 6 miljonit rohkem kui eelmistel valimistel. Valimiste tulemusena sai partei Rahvuskogus 29 saadikukohta ja on Rahvuskongressi järel teiseks suuremaks parlamendi fraktsiooniks.

Osariikide seadusandlike kogude valimistel valiti kogudesse üle 200 kommunistliku partei saadiku. Seadusandliku kogu va-

¹ Vt. Проект программы коммунистической Партии Индии, "Большевик" 1951, № 9, lk.57-66.

limistel Kerala osariigis saavutas kommunistlik partei enamuse, saades 60 saadikukohta 126-st. Koos 5 kommunistlikku parteid toetava parteitu saadikuga oli parteil absoluutne enamuse Kerala seadusandlikus kogus ja ta moodustas ka valitsuse. Kuid kahjuks, nagu märgitud, saadeti Kerala osariigi seadusandlik kogu reaktsiooni sepitsuste tulemusena presidendi poolt ennetähtaegselt laiali.

1961.a. aprillis toimus India Kommunistliku Partei VI kongress. Vastuvõetud resolutsioonis märgitakse, et Indias on kujunenud soodne olukord demokraatlike jõudude arenguks. Sotsialistliku süsteemi laienemine ja tugevnemine rahvusvahelisel areenil on aidanud kaasa ka kommunistliku partei mõju tugevdamisele india rahvahulkades. Resolutsioonis märgitakse olulise asjaoluna seda, et paljud valitseva partei, India Rahvuskongressi liikmed hakkasid aru saama reaktsiooni ohtlikest sepitsustest ja nõuavad valitsuse poolt rahvale antud progressiivsete lubaduste täitmist.

Vastuvõetud resolutsioonis relvastuse vähendamise kohta väljendas kongress täielikku toetust Nõukogude Liidu ettepanekule üldiseks ja täielikuks desarmeerimiseks, mille eesmärgiks on inimkonna vabastamine uute sõdade ohust.

Resolutsioonis Kuuba kohta väljendati täielikku toetust kuuba rahvale võitluses ameerika imperialistide agressiooni vastu.

Kongress võttis vastu ka resolutsiooni Goa ja teiste Portugali kolonisaatorite Ülemvõimu all olevate India territooriumide vabastamiseks.

Oma tegevuses toetub kommunistlik partei massiorganisatsioonidele, nagu Üleindialine Ametiühingute Kongress (800 000 liiget), Üleindialine Talurahva Liit, Üleindialine Rahupõldajate Komitee jm., mis aitab kaasa tema sidemete tugevdamisele rahvahulkadega.

Partei peasekretäriks on Adzoi Ghosh, häälekandjaks ajaleht "New Age".

4. INDIA LIIDU KONSTITUTSIOONI ÜLDISELOOMUSTUS.

India konstitutsioon võeti vastu Asutava Kogu poolt 26. novembril 1949.a. ja jõustus 26. jaanuaril 1950.a. koos India sõltumatuse saavutamisega. Seejuures jäi kehtima Asutava Kogu otsus 17. maist 1949.a. India jämmise kohta Briti impeeriumi koosseisu.

Konstitutsioon koosneb sissejuhatusest ja 22 osast, mis sisaldavad 395 paragrahvi ja 9 lisa. Sellisena on ta kõige ulatuslikumaks kodanlike riikide konstitutsiooniks.

Konstitutsiooni järgi on India suveräänne demokraatlik vabariik. Konstitutsioon lähtub rahva suveräänsuse põhimõttest, mille kohaselt kogu võim riigis kuulub rahvale ja teostatakse rahva poolt valitud organite kaudu. Nagu märgitud, on selline rahva suveräänsuse põhimõtte väljendamine kodanlike riikide konstitutsioonides pettus, millega püütakse varjata võimu koondamist kodanluse kätte. Nii on see ka India konstitutsioonis.

India konstitutsioon, mis võeti vastu ulatusliku rahvusliku vabadusvõitluse olukorras, sisaldab rea demokraatlikke sätteid. Esmakordselt india rahva elus deklareeritakse üldist valimisõigust kõigile kodanikele. Deklareeritakse üksikuid kodanike demokraatlikke õigusi ja vabadusi, nagu kõigi kodanike võrdsust seaduse ees vaatamata usutunnistusele, rassilisele ja kastilisele kuuluvusele, soole ja sünnikohale, sõna-, trüki- ja südametunnistusevabadust, õigust haridusele. Kuid konstitutsioon ei garanteeri neid õigusi, mille tulemusena nad jäävad Indias nagu teistes kodanlikes riikideski töötavatele hulkadele kättematuks. Ka siin ei saa olla tegelikku võrdsust tööliste ja suurrõõnlaste ja feodaali vahel ega ka

tegelikku sõna- ja trükiabaduse kasutamise võimalust tööliste poolt, kuna kogu ajakirjandus on keendunud välismaiste monopolistide või rahvusliku suurkodanluse kätte.

Tähtsaks sammuks ühiskonna demokratiseerimise suunas on konstitutsioonis ettenähtud kastide ja sellest tuleneva "mittekokkupuutumise" likvideerimine, mis senini oli suureks takistuseks india rahva arengus ja kolonisaatorite vastu ühise rinde moodustamisel. Konstitutsioon keelab orjuse, teerjuse ja teised sundtöö vormid.

Riigi poliitika juhtivate printsiipidena formuleerib konstitutsioon: rahva heaolu tõstmist sotsiaalse, majandusliku ja poliitilise õiguse ja võrdõiguslikkuse alusel kõigile kodanikele, vaatamata soole, õiguse tööle ja sotsiaalkindlustusele, võrdse tasu maksmise võrdse töö eest, töölistele vajaliku elatusmiinimumi kindlustamise, 10 aasta jooksul üldise kohustusliku ja tasuta alghariduse sisseviimise, majanduslike ja kultuuriliste abinõude tarvituselevõtmise mahajäänud elanikkonna kihtide ja rahvuste arendamiseks.

Kahjuks on enamik neist tõeliselt demokraatlikest riigi poliitika printsiipidest jäänud vaid paberile. Äärmiselt vähe on ära tehtud just töötavate hulkade heaolu tõstmisel. Kümned miljonid töölistes töötavad edasi orjastavais töötingimustes välismaistele kapitalistidele kuuluvates tööstusettevõtetes, sajad miljonid talupojad feodaalidele kuuluvatel põldudel peaaegu sunnimaiste talupoegade olukorras.

India töötavad hulgad võitlevad konstitutsioonis ettenähtud demokraatlike õiguste ja vabaduste ellurakendamise eest, nähes selles esimest sammu riigi ja ühiskondliku elu demokratiseerimisel.

Konstitutsioon ei näe ette maareformi teostamist, mille eest võitlevad sajad miljonid talupojad. Konstitutsioon, nagu kodanlike riikide konstitutsioonid üldse, lähtub eraomandi puutumatus põhimõttest, nähes ette, et eraomandit võib võrrandada ainult seaduse alusel ja õiglase tasu eest.

Sellest lähtudes võime järeldada, et India konstitutsioon, vaatamata reale demokraatlikele sätetele, on tavaline kodanlik konstitutsioon, mis seadusandlikus korras kindlustab või-

mu ülemineku kodanluse kätte ja riigivõimu teostamise valitseva kodanliku klassi huvides.

Riikliku korralduse poolest on India liitriik, koosnedes esialgu 28 erineva õigusliku seisundiga osariigist (osariigid A,B,C). 1.novembril 1956.a. jõustus seadus osariikide reorganiseerimise kohta, mille alusel India Liit koosneb 15 võrdõiguslikust osariigist ja 6 keskvalitsusele alluvast territooriumist.

Konstitutsioon tunnistab ametlikuks keeleks hindu keele, kuid 15 aasta jooksul jääb Liidus ja osariikides ametliku keelena kehtima ka inglise keel. Peale selle nähakse konstitutsioonis ette veel 13 keelt, mida osariikide legislatuurid võivad tunnistada ametlikuks keeleks osariikides.

5. INDIA LIIDU RIIGIVÕIMU- JA VALITSEMISORGANID.

a) Parlament.

Seadusandlikuks organiks Indias on kahekojaline parlament, mis koosneb alamkojast - Rahvakogust ja ülemkojast - Liidukogust.

Rahvakogu koosneb 500 saadikust, kes valitakse osariikidest üldise valimisõiguse alusel. Keskvalitsusele alluvad territooriumid valivad Rahvakogusse 20 saadikut ja president võib nimetada sinna kaks inglasi - India alamast.

Valimised toimuvad esindusnormi alusel - 1 saadik vähemalt 500 tuhande elaniku kohta. Kuid väikestel osariikidel on õigus saata Rahvakogusse ühe saadiku ka väiksema arvu elanike juures.

Esialgu jäeti 10 aastaks testud arv kohti registreeritud kastidele ja suguharudele, kelle esindajate valimine Rahvakogusse toimus suurendatud esindusnormi alusel.

Rahvakogu valitakse 5 aastaks, kuid võidakse presidendi poolt ennetähtaegselt laiali saata.

India parlamendi ülemkoda - Liidukogu - valitakse 6 aastaks, seejuures iga kahe aasta järel uuendatakse 1/3 kegu koosseisust. Presidendil ei ole õigust Liidukogu ennetähtaegseks laialisaatmiseks. Ameerika Ühendriikide eeskujul on Liidukogu esimeheks asepresident, kes hääletab ainult siis, kui küsimuste otsustamisel kogus langevad hääled pooleks.

Liidukogu koosneb osariikide poolt kaudsetel valimistel valitud 238 saadikust. President võib nimetada Liidukogusse 12 saadikut isikute hulgast, kellel on erilisi teadmisi teaduse, kirjanduse, kunsti või ühiskondliku elu alal.

Kuna Liidukogu valitakse kaudsetel valimistel ja esa saadikuid nimetatakse presidendi poolt, on ta moodustamise kord antidemokraatlik.

Osariikide saadikud valitakse Liidukogusse seadusandlike kogude valitavate liikmete poolt. Valimine toimub siin proportsionaalse esinduse põhimõttel ja "üleantavate häälte" valimissüsteemi alusel.

Osariikide poolt Liidukogusse valitavate saadikute arv määratakse kindlaks erilises konstitutsiooni lisas. Saadikute arvu kindlaksmääramisel ei ole lähtutud osariikide elanike arvust, vaid on kindlaks määratud teatud eelis agraarosariikidele, mis tähendab tööstusosariikide asetamist Liidukogu moodustamisel ebavõrdsesse olukorda.

Seadusalgatusõigus kuulub mõlema koja saadikuile. Finantsseaduste algatusõigus kuulub ainult alamkoja saadikuile ja nende arutamine peab algama alamkojas. Seadusalgatusõigus kuulub ka presidendile ja valitsusele. Teatud seaduseelnõusid, nagu piiride muutmise jt., võib algatada vaid president. Üldiselt nõutakse seaduseelnõu vastuvõtmiseks parlamendis tema vastuvõtmist lihthäälteenamusega mõlema koja poolt.

Liidukogul on Rahvakogu poolt vastuvõetud seaduseelnõude suhtes, välja arvatud finantsseaduseelnõud, suspensioonivõteõigus. Ta võib kõige pealt seaduseelnõusid kinni hoida kuus kuud ja peale selle saata need oma märkustega uueks läbiarutamiseks Rahvakogusse. Liidukogu poolt seaduseelnõude kohta kasu-

tatud "veto" muudetakse Hra ja seaduseelnõud loetakse vastuvõetuks parlamendis ka siis, kui Rahvakogu kuue kuu jooksul võtab seaduseelnõu uuesti vastu endises redaktsioonis. Kui aga Rahvakogu on ennetähtaegselt laiali saadetud, muutub veto absoluutseks. Finantsseaduseelnõusid võib Liidukogu ainult 2 nädalat kinni pidada.

Näeme, et Rahvakogu on asetatud seadusandluse osas Liidukogu kontrolli alla ja suurbodanlusel on Liidukogu kaudu võimalik kõiki seaduseelnõusid tagasi lükata, mis talle ei ole vastuvõetavad.

Kodadevaheliste lahkemiste korral võidakse seaduseelnõud, välja arvatud finantsseaduseelnõud, presidendi poolt panna arutusele mõlema koja ühisel istungil, mil nende vastuvõtmine otsustatakse parlamendi saadikute absoluutse häälteenamusega. Viimasel juhul võib Liidukogu koos Rahvakogu vähemusega saavutada seaduseelnõu tagasilükkamise.

1951.a. vastuvõetud konstitutsiooni täienduse kohaselt võidakse kojad kokku kutsuda istungjärgudele kas üheaegselt või eraldi. Istungjärgude lõpetamine võib samuti toimuda kas üheaegselt või eri aegadel.

Parlamendi kompetentsi kuulub ka kontrolli õigus valitsuse tegevuse üle. Kontrolli teostatakse küsimuste ja arupärimiste esitamisega kas peaministrile või ministritele. Siiski on valitsusele küsimuste ja arupärimiste esitamine seotud väga keeruka protseduuriga, mis raskendab parlamendi kontrolli valitsuse tegevuse üle. Arupärimine tuleb saadiku poolt esitada kirjalikult vastava koja sekretariaati. Kui koja juhataja (speaker) leiab, et arupärimine on vormiliselt õigesti esitatud, loeb ta arupärimise vastavale kojale ette. Et arupärimise tulemusena tuleks valitsuse tegevus arutamisele koja istungil, peavad seda toetama veel 30 vastava koja saadikut. Ka sel juhul võib speaker valitsuse tegevuse arutamist 10 päeva edasi lükata.

Juhul, kui parlament avaldab valitsusele umbusaldust, võib president valitsuse ametisse jätta ja Rahvakogu ennetähtaegselt laiali saata. Seoses sellise keeruka protseduuriga ei saa parlament teostada tõhusat kontrolli valitsuse tegevuse üle.

Muude ülesannetena kuulub parlamendi kompetentsi presidendi valimine ja presidendi ning ministrite üle kohtumõistmine konstitutsiooni ja seaduste rikkumise korral impeachmenti korras.

Ülemkoda on võrreldes alamkojaga eelistatud olukorras, kuna teda ei saa ennetähtaegselt laiali saata ja tema ainukompetentsi kuulub kontroll osariikide võimkonda antud küsimuste üle.

Seaduseelnõu läheb peale mõlema koja poolt vastuvõtmist presidendile kinnitamiseks, kel omakorda on seaduseelnõu suhtes suspensiivne vetoõigus.

Peale selle kuulub Ülemkohtule õigus kontrolli teostamiseks seaduste konstitutsioonile vastavuse üle, millega kodanlus on endale kindlustanud veel ühe võimaluse seaduse tagasilükkamiseks ettekäändel, nagu see ei vastaks konstitutsioonile.

Parlamendi liikmetele kindlustatakse nende volituse kestuseks isiklik punitumatus, ja neid võib arreteerida ning kohtulikule vastutusele võtta vaid vastava koja loal.

b) Riigipea.

India vabariigi riigipeaks on president. Presidendiks võib olla iga 35-aastane India kodanik, kellel on passiivne valimisõigus Rahvakogu valimistel. Presidendiks ei saa valida isikut, kes teenib tasulisel ametikohal India Liidu või osariikide valitsuses või kohalikus omavalitsuses.

President valitakse Liidu parlamendi ja osariikide seadusandlike kogude valitavate liikmete poolt, kes moodustavad valijate kolleegiumi, esindades teatud arvu valijaid. President valitakse "üleantavate häälte" valimisüsteemi alusel 5 aastaks.

President on parlamendi ees poliitiliselt vastutamatu. Ta vastutab ainult konstitutsiooni rikkumise puhul nn. impeachmenti korras. Asja võib algatada mõlemad Liidu parlamendi koad tingimusel, et vastutusküsimuse algatamisel ühe koja

poolt lahendab selle teine koda.

President on oma ülesannete täitmisel vormiliselt valitsusest sõltumatu. Presidendi tegevuse sõltumatus saavutatakse sellega, et tema aktid ei vaja peaministri või vastava ministri kaasalkirja, nagu see on tavaline teistes kodanlikes riikides. Konstitutsioon näeb küll ette, et president peab oma tegevuses kasutama peaministri "abi" ja "nõuannet", kuid ta ei ole selleks kohustatud. Sellega ühes on president poliitiliselt vastutamatu parlamendi ees.

Täidesaatva võimu peana määrab president ametisse peaministri ja selle ettepanekul ministrid, kes konstitutsiooni kohaselt jäävad ametisse niikauaks, kui see on "vastuvõetav" presidendile.

President esindab riiki rahvusvahelistes suhetes, nimetab esindajad välisriikidesse, võtab vastu välisriikide poolt Indiasse saadetud saadikute volituskirjad, nimetab rea kõrgemaid ametiisikuid, nagu komissari registreeritud kastide ja suguharude asjas, India Liidu kõrgema kohtu liikmed, general attorney (valitsuse juriidiline nõuandja), riigiteenistuse komisjoni esimehe ja liikmed, Liidu valimiskomisjoni liikmed, osariikide kubernerid jt.

President on sõjavägede kõrgemaks ülemjuhatajaks.

Presidendile kuuluvad laiald õigused täidesaatva võimu peana. Ta kutsub kokku parlamendi korralisteks ja erakorralisteks istungjärgudeks ning tal on õigus parlamendi alamkoja ennetähtaegseks laialisaatmiseks. Tal on seaduse algatusõigus, õigus esitada parandusi parlamendi poolt vastuvõetud seaduseelnõude kohta ning suspensiivne vetoõigus.

Presidendile kuulub õigus parlamendi istungjärgude vaheajal kõigis seadusandlusega reguleeritavais küsimusis erakorraliste dekreetide andmiseks, mis on seaduse jõuga. Dekreedid kaotavad kehtivuse kuue nädala möödumisel pärast parlamendi järgmise istungjärgu avamist, välja arvatud juhtudel, kui nad kinnitatakse parlamendi poolt või varem ära muudetakse.

Keskvalimule alluvate territooriumide suhtes on presidendil õigus seadusjõuliste dekreetide andmiseks, mis ei vaja kinnitamist parlamendi poolt.

President võib pöörduda parlamendi poole lükkustega. Tal on aruandmise, karistuse kergendamise ja kohtuotsuse täitmise edasilükkamise õigus.

President võib välja kuulutada maal "erakorralise olukorra" kas sõjaku või sisemiste rahutuste korral, mille all nõeldakse muidugi ka rahvahulkade revolutsioonilist liikumist. Erakorraline olukord kehtib 2 kuud, vajades pikendamiseks parlamendi otsust. Kuid president võib aamkoja ennetähtaegselt laiali saata, millisel juhul erakorraline olukord kehtib kuni kolmekümne päeva möödumiseni uuesti valitud alamkoja istungjärkude algusest.

Erakorralises olukorras koondub kogu võimu täius presidendi ja valitsuse kätte ja seisatub konstitutsiooni § 19 kehtivus, milles nähakse ette kodanikele rida demokraatlikke õigusi ja vabadusi ning nende õiguste kohtulik kaitse.

Erakorralise olukorraga seatakse sisse täielik täidesaatvate organite diktatuur, eelõige muidugi rahvahulkade revolutsioonilise liikumise mahasurumiseks.

Kocs presidendiga valitakse ka asepresident. Asepresidendiks võib olla India kodanik, kes on vähemalt 35 aastat vana ja omab passiivse valimisõiguse Liidukogu valimistel.

Asepresident on Liidukogu esimeheks ja täidab presidendi ametikoha vakantseks jäämisel tema ülesandeid kuni uue presidendi valimiseni.

Erinevalt presidendist vastutab asepresident parlamendi ees ja teda võidakse ametikohalt vabastada Liidukogu saadikute absoluutse häälteenamusega tingimusel, et otsuse kinnitab Rahvakoda.

c) Valitsus.

Kõrgeimaks täidesaatvaks-korraldavaks organiks Indias on Ministrite Nõukogu, mis koosneb esimehest ja ministritest.

Konstitutsiooni kohaselt määratakse Ministrite Nõukogu esimees ja ministrid ametisse presidendi poolt ja nad jäävad ametisse seniks, kui see on "vastuõetav" presidendile. Kons-

titutsiooni sellisest sünastusest võib järeldada, nagu oleks president parlamendist sõltumatu valitsuse koosseisu moodustamisel. Ometi kehtib Indias parlamentarismi põhimõtte, mille kohaselt valitsus on vastutav parlamendi ees. Parlamentarismi põhimõttest lähtudes, nagu see on leidnud kinnitust praktikas, nimetab president Ministrite Nõukogu esimeheks Rahvuskogu enamuserakonna liidri ja viimase ettepanekul ministrid. Ministrite Nõukogu esimees kooskõlastab valitsuse koosseisu enamuspartei juhatusega.

Konstitutsiooni tekstist võime samuti järeldada, nagu võiks president igal ajal oma algatusel tagandada ametist valitsuse liikmeid. Selline seisukoht ei leia samuti kinnitust praktikas. Vastavalt väljakujunenud praktikale võib president vabastada ametist ministreid ainult umbusalduse avaldamise korral parlamendi poolt.

Ministrite Nõukogu juhib täidesaatvat-korraldavat tegevust. Ta võtab tarvitusele abinõud rahvamajanduse plaani täitmiseks, juhib riigile kuuluvaid tööstusettevõtteid, riigistatud rahvamajanduse harusid, rahvaharidust ja tervishoidu ning võtab tarvitusele abinõud riigi kaitse korraldamiseks ning kasutab seaduse algatusõigust.

Kuna Ministrite Nõukogu esimeheks on parlamendi enamuserakonna liider, siis saab valitsus kasutada ka parteilisi vahendeid parlamendi tegevuse suunamiseks enamuserakonna (Rahvuskongressi) kaudu ja parlamendi allutamiseks valitsuse kontrollile.

Paljud presidendi kompetentsi kuuluvad küsimused on praktikas üle läinud valitsusele, nagu saadikute nimetamine välisriikidesse, välislepingute sõlmimine ja ratifitseerimine jm. President ainult vormistab oma aktiga valitsuse vastava otsuse. Sellest nähtub, et ka India president ise ei kasuta seadusega talle antud laiu volitusi.

Ministrite Nõukogu koosseisu kuuluvad ministrid ja ametisikud on erineva õigusliku seisundiga. Kõige arvukama ja muidugi ka kõige tähtsama osa Ministrite Nõukogu koosseisust moodustavad kabineti liikmed. Kabineti liikmed on tähtsamate ministriumide juhid, kes regulaarselt võtavad osa Ministrite

Nõukogu istungitest ja otsustavad valitsuse kompetentsi kuuluvaid küsimusi. Teise osa Ministrite Nõukogu koosseisust moodustavad ministrid, kes ei kuulu kabinetis koosseisu ja kes võtavad osa Ministrite Nõukogu istungist ainult siis, kui arutatakse küsimus kuulub nende kompetentsi. Peale eelnimetatute kuuluvad Ministrite Nõukogu koosseisu veel ministrite asetäitjad, parlamendi sekretärid ja rea komisjonide, nagu India plaanikomisjoni, esimehed.

1950.a. vastuvõetud akt nõuab, et ministrid oleksid samameelselt ka parlamendi liikmed. Tavaliselt kuuluvad ministrid nende kompetentsi kuuluvaid küsimusi arutavate parlamendi komisjonide koosseisu ja võtavad osa, ehkki vaid nõuandva hääleõigusega, valitsuse seaduseelnõude arutamisest komisjonides.

Ministrid võivad olla ka isikud, kes ei ole parlamendi liikmed, kuid seda ainult lühikest aega. Kui minister kuue kuu jooksul ei ole valitud parlamendi ühe koja saadikuks, loetakse ta ametist lahkunuks.

Valitsus vastutab parlamendi ees nii individuaalselt kui ka kollegiaalselt. Parlamendi poolt teostatakse kontrolli valitsuse tegevuse üle küsimuste ja arupärimiste esitamisega kas Ministrite Nõukogu esimehele või ministritele ja ka valitsuse poliitika arutamisega parlamendi istungjärgul. Parlamendi poolt valitsusele umbusalduse avaldamisel peab viimane minema erru. Kuid ka India parlamendi praktikas on valitsuse vastutus parlamendi ees kujunenud vaid näilikuks. Valitsusele umbusalduse avaldamisel võib president laiali saata parlamendi alamkoja ja määrata uued valimised. Parlamendi alamkoja ennetähtaegse laialisaatmise õigus on valitsuse käes vahendiks, mis koguni teeb parlamendi sõltuvaks valitsusest ja vabastab viimase parlamendi kontrolli alt. Nagu märgib India jurist Sharma, on laialisaatmise õigus "ühaks relvaks valitsuse arsenalis, millega võib ähvardada Rahvakoda, kes kritiseerib valitsust enam, kui see on lubatud, ja vajaduse korral teda karistada".¹

¹ M.P. Sharma, The Government of Indian Republic, Bombay 1955, lk. 138.

Præguses olukorras, kus valitsuse juhiks on parlamendi enamuspartei liider, kes parteiliste vahenditega käsutab parlamendi saadikute absoluutset enamust, ei saa me ka seepärast rääkida valitsuse tõelisest vastutusest parlamendi ees.

6. OSARIIGID.

Nagu märgitud, on India riikliku korralduse poolest liitriik, mis pärast 1956.a. toimunud osariikide reformi koosneb 15 võrdõiguslikust osariigist ja 6 keskvalitsusele alluvast territooriumist. Esialgsest koosnes Liit 28 erineva õigusliku seisundiga osariigist. Osariigid A olid endised Inglismaa asumaad, B-endised vormaliselt sõltumatud vürstiriigid, ja C-mahajäänud, ilma igasuguste kohalike omavalitsusorganiteta valitsetavad Inglismaa asumaad, mida tavaliselt nimetati komissariprovintsideks.

Vürstiriikide muutmine osariikideks tugevdas tunduvalt feodaalide positsiooni, sest osariikides grupis B oli riigipeaks kas päriilik või eluajaks vürstide poolt valitud monarh, kes kogu oma võimu kasutas feodaalide positsioonide tugevdamiseks ja nende sajandeid püsinud eesõiguste kaitsmiseks. Keskvalitsuse poolt kodanluse huvides kavandatud reformid (nagu maareform) leidsid tavaliselt just nendes vürstiriikides feodaalide poolt väga tugevat vastuseisu.

Osariikide reform toimuski peamiselt feodaalide positsioonide nõrgendamiseks, et aidata kaasa kodanluse poolt kavandatud reformide elluviimiseks.

India föderatsioon vastab kõigile kodanliku föderatsiooni iseloomulikele tunnustele. Ta ei ole moodustatud rahva tõeliselt vaba tahteavalduse alusel. Esialgse kujul kujunes ta Inglise valitsuse ja India Asutava Kogu vahel saavutatud kokkuleppe tulemusel.

Inglise koloniaalse ülemvõimu perioodist pärinevate territooriumide jaotuste säilitamine India Liidus, ehkki uute nimetustega ja erinevate õigustega, aitas kaheldamatult kaasa

ka endiste inglise kapitalistide positsioonide tugevdamiseks sõltumatus Indias.

1956.a. läbiviidud osariikide reform toimus parlamendi poolt vastuvõetud seaduse alusel, ilma et oleks ära kuulatud tšelist rahva seisukohta reformi kohta või esitatud seda rahvale heakskiitmiseks referendumil.

Osariigid ei ole moodustatud rahvuslike tunnuste alusel. India arvukaist erinevaist rahvustest (umbes 60) on enamikul juhtudel mitmed lülitatud ühe osariigi koosseisu, osalt aga ära jaotatud erinevate osariikide vahel.

Osariikidel ei ole mingit õigust Liidust lahkumiseks. Osariigid ei ole rahvusvahelise õiguse subjektid. Rahvusvahelist suhtlemist teostavad vaid Liidu keskorganid.

Konstitutsioon annab Liidu kompetentsi riigikaitse, välispoliitika, teed, side, administratiiv-, rahandus- ja majandusküsimused. Liidu kompetentsi on antud ka seadusandlus monopolide kohta, mis tegutsevad mitmes osariigis, ja filmide tsensuur.

Üksikute osariikide riigikaitse ja väliskallaletungi ärahoidmine on antud nii Liidu kui ka osariikide kompetentsi.

Konstitutsioon annab kõik küsimused, mis ei ole antud Liidu lahendada, osariikide kompetentsi. Kuid küsimused, mis kuuluvad nii Liidu kui ka osariigi kompetentsi, võivad tulla reguleerimisele osariigi poolt ainult siis, kui puudub Liidu seadusandlus nimetatud alal. Hilisemad Liidu seadused muudavad ära osariikide sellealased seadused.

Maa kasutamist ja rentimist reguleerivad seadused kuuluvad osariikide kompetentsi. Kuid kõigis osariikide kompetentsi antud küsimustes on Liidu presidendil absoluutne vetoõigus osariikide seadusandluse suhtes.

Presidendi kontroll osariikide kompetentsi antud küsimuste üle muudab tegelikult ära osariikide autonoomia ja teeb nad tavalisteks kodanlikes riikides eksisteerivateks haldusterritoriaalseiks allühikuiks ning riigi - unitaarriigiks.

Osariikide autonoomiaga on kokkusobimatu ka juhtivate osariigi ametiisikute nimetamine keskvõimu poolt ilma osariigi nõusolekuta. Selliste ametiisikutena esinevad: osariigi

kuberner ja kõrgema kohtu liikmed.

Konstitutsioon kitsendab osariikide kompetentsi veel sellega, et lubab Liidu parlamendil osariigi seadusandlike kogude nõusolekul anda seadusi ka osariikide kompetentsi kuuluvas küsimusis "rahvuslikes huvides". Nõusolek kehtib ühe aasta, arvates tema andmise põlvast, kuid seda võidakse pikendada.

Kaitseseisukorra puhul on Liidu parlamendil samuti õigus anda seadusi osariikide kompetentsi kuuluvas küsimusis. Sellised seadused kaotavad kehtivuse poole aasta möödumisel pärast kaitseseisukorra äramuutmist. Kaitseseisukorra puhul muudavad Liidu parlamendi poolt antud seadused osariikide seadused, kui need on esimestega vastuolus.

Konstitutsioon näeb veel ette, et kaks või enam osariiki võivad volitada Liidu parlamenti andma seadusi nende osariikide jaoks, kusjuures nende seadustega võidakse osariikidele panna mitmesuguseid kohustusi, mis ei tulene otseselt konstitutsioonist. Osariikidel ei ole õigust nende seaduste muutmiseks.

Konstitutsioon näeb veel ette, et kogu seadusandlus läheb osariigilt üle Liidu parlamendile "konstitutsioonilise valitsemise kukutamisel", mille all mõeldakse revolutsiooni üksikutes osariikides.

Konstitutsioon (art.355) kohustab Liidu organeid kaitsma osariike väliskallaletungi ja sisemiste rahutuste puhul ning kindlustama, et valitsemine osariigis toimuks kooskõlas konstitutsiooniga.

Juhul, kui presidendil on alust arvata või kui tegelikult valitsemine osariigis ei toimu vastavalt konstitutsioonile, võib ta ajutiselt võtta endale kogu või osa selle valitsemise ülesandest, samuti osariigi kuberneril volitused ja anda osariigi seadusandliku kogu seadusandliku funktsiooni üle Liidu parlamendile või asetada selle Liidu parlamendi kontrolli alla. Liidu parlament võib omakorda sellisel juhul delegeerida kogu osariigi seadusandliku funktsiooni presidendile.

Konstitutsiooni art.365 kohaselt tuleb vaadelda sellise situatsioonina ka olukorda, kus osariigi tegevus läheb lahku keskvalitsemise poolt antud juhenditest.

Need abinõud on mõeldud peamiselt võimaliku revolutsiooni või rahvusliku vabadusvõitluse mahasurumiseks ja tegelikult viivad osariikide autonoomsete õiguste likvideerimisele.

Nagu nägime, toimuski 1959.a. Kerala osariigi valitsuse ametist tagandamine, seadusandliku kogu laialisaatmine ja seadusandliku funktsiooni üleandmine Liidu parlamendile lihtsalt põhjusel, et osariigis vastuvõetud demokraatlikud seadused ei olnud vastuvõetavad valitsevale kodanlikule klikile.

Täidesaatva võimu peaks osariikides on presidendi poolt 5 aastaks ametisse nimetatud kuberner, kes ka edaspidi oma tegevuses allub ainult presidendile. President võib igal ajal kubernerit ametist tagandada enne volituste lõppu.

Kuberner teostab kontrolli osariigi seadusandlike ja täidesaatvate organite tegevuse üle. Kuberner kinnitab osariigi seadusandliku kogu poolt vastuvõetud seaduseelnõud, tal on nende suhtes suspensiivne vetoõigus ja õigus esitada need lõplikuks otsustamiseks presidendile. Kuberneril on õigus osariigi seadusandliku kogu ennetähtaegselt laialisaatmiseks ja uute valimiste läbiviimiseks.

Kubernerile kuulub seadusandliku kogu istungjärgu vahel ajal õigus anda seadusjõulisi määrusi. Ta nimetab ringkonna kohtunikud ja tal on rida õigusi registreeritud kastide suhtes.

Täidesaatvat võimu osariikides teostavad ministrite nõukogud, mis koosnevad peaministritest ja ministritest. Peaminister ja ministrid nimetatakse ametisse kubernerit poolt seadusandliku kogu saadikute hulgast. Konstitutsioon näeb ette, et juhul, kui minister enam kui kuue kuu jooksul ei ole seadusandliku kogu liige, peab ta kohalt lahkuma. Viimast nõuet siiski praktikas väga rangelt ei jälgita.

Ministrite nõukogude ülesandeks konstitutsiooni alusel on kubernerit "abistamine" ja temale "nõu" andmine. Seejuures ei kohusta konstitutsioon kubernerit pöörduma valitsuse poole "abi" saamiseks ega arvestama valitsuse seisukohti. Sellest nähtub, et valitsus on sõltuv kubernerist. Konstitutsiooni kohaselt jääb valitsus ametisse, kuni see on "vastuvõetav" kubernerile. Viimane konstitutsiooni säte võimaldab kuber-

neril osariigi ministrite nõukogu liikmeid suvaliselt ametist tagandada ja uusi nimetada.

Ministrite nõukogu vastutab nii individuaalselt kui ka kollegiaalselt seadusandliku kogu ees. Ministrite nõukogule umbusalduse avaldamisel võib kuberner ministrite nõukogu ametisse jätta ja seadusandliku kogu ennetähtaegselt laiali saata. Kubernerile kuuluv seadusandliku kogu ennetähtaegse laiailisaatmise õigus vabastab tegelikult ministrite nõukogu osariigi seadusandliku kogu kontrolli alt.

Enamikes osariikides on seadusandlikeks organeiks ühekojalised seadusandlikud kogud. Ainult üksikutes osariikides on seadusandlikud kogud kahekojalised.

Ühekojaline seadusandlik kogu valitakse rahva poolt 5 aastaks hääleõiguslike kodanike hulgast, kes on saanud vähemalt 25 aastat vanaks.

Neis osariikides, kus seadusandlik kogu on kahekojaline, valitakse ülemkoda, seadusandlik nõukogu: 1/3 osas kohalike valitavate omavalitsusorganite poolt, 1/12 osas - kõrgema haridusega isikute poolt, 1/12 osas - kesk- ja kõrgemate koolide õpetajate poolt, 1/4 osas - seadusandliku kogu, s.t. alamkoja poolt, isikute hulgast, kes ei kuulu kogu koosseisu, 1/6 osas - nimetatakse kubernereri poolt samal põhimõttel, kui Liidukogu saadikud. Nõukogu saadikud ei või olla alla 30 aastat vanad.

Nõukogu valitakse 6 aastaks, seejuures 2 aasta järel uuendatakse 1/3 nõukogu koosseisust.

Ülemkojal - seadusandlikul nõukogul, on seaduseelnõude, välja arvatud finants-seaduseelnõud, suhtes suspensiivne vetoõigus. Ta võib kõigepealt seaduseelnõu kinni pidada 4 kuud ja peale selle nõuda seaduseelnõu uut läbiarutamist alamkojas. Veto muutub absoluutseks juhul, kui sel ajal alamkoda kubernereri poolt ennetähtaegselt laiali saadetakse.

Nii näeme, et osariikides, kus on kahekojaline seadusandlik kogu, on ülemkojal täielik kontroll seadusandluse üle, mis on muidugi kasulik valitseva suurkapitalistide ja feodaalide kliki huvides.

Ka osariikides vastuvõetud seaduste konstitutsioonile

vastavuse suhtes teostavad kontrolli Liidu Ülemkohus ja osariigi kõrgem kohus, kindlustades nii kodanlusele täiendava võimaluse seaduste tagasilükkamiseks konstitutsioonile mitte-vastavuse ettekäändel, juhul kui nad on valitsevale kodanlusele vastuvõtmatud.

Mõningal määral erinevas olukorras on K a š m i r, kelle lülitamine India Liidu koosseisu toimus peale pikki vaidlusi ja teravaid konflikte Pakistaniga. Kašmiri lülitamine India Liidu koosseisu toimus erilise rahvusvahelise lepingu alusel mõlema valitsuse vahel. Lepingus nähakse ette, et Kašmiris toimub riigivõimu teostamine Asutava Kogu poolt väljatõotatud konstitutsiooni alusel, kusjuures Asutav Kogu määrab ka need India Liidu konstitutsiooni artiklid, mis kehtivad Kašmiri suhtes.

Asutava Kogu otsuse kohaselt on Kašmiris täidesaatva võimu peaks president, kes valitakse seadusandliku kogu poolt 5 aastaks ja kinnitatakse India Liidu presidendi poolt.

1954.a. mais võttis Asutav Kogu vastu otsuse, mille alusel India Liidu konstitutsiooni sätted, mis reguleerivad Liidu kompetentsi ja Liidu kõrgemate võimu- ja valitsemisorganite moodustamist ja nende kompetentsi, on kehtivad ka Kašmiri suhtes.

1956.a.novembris võttis Asutav Kogu vastu konstitutsiooni, mis näeb ette Kašmiri liitumise India Liiduga.

Keskvalitsusele alluvatel territooriumidel teostab täidesaatvat võimu president tema poolt ametisse nimetatud peakomisсарide kaudu.

7. VALIMISÕIGUS.

India valimisõigus on võrreldiselt üldine, ühetaoline ja otsene ning teda teostatakse salajasel hääletamisel. Kuid valimisõiguses esinevate mitmesuguste tsensustega muudetakse ära valimisõiguse eelnimetatud demokraatlikud põhimõtted.

Tsensustest tuleks nimetada kõigepealt vanusetsensust.

Aktiivne valimisõigus algab 21 eluaastaselt, passiivne Rahva-kogu ja osariikide seadusandlike kogude valimistel 25 eluaastaselt, Liidukogu ja osariikide seadusandlike nõukogude valimistel koguni 30 eluaastaselt. Kõrge vanusetsensus jätab Indias kümned miljonid täisealised, iseseisvalt töötavad noored valimisõigusest ilma. Nimetatud tsensus teenib ilmselt kodanluse huve, sest rõhuva osa noortest moodustavad just töölisnoored.

Valimistel esineb kõrge paiksustsensus. Valimistest saavad osa võtta isikud, kes vähemalt 6 kuud enne valimisi on elanud antud valimisringkonnas. Kõrge paiksustsensus jätab miljonid hooajatöölised, kes töökohta otsides peavad rändama ühest asulast teise, valimisõigusest ilma.

Nende tsensususte alusel võime öelda, et valimisõigus Indias ei ole üldine.

Valimisõiguse ühetalitsuse printsiipi rikub äärmine valimisringkondade ebavõrdsus. Valimisringkondade moodustamine toimub ilmselt kodanluse huvides. Valimisringkonnad väikekodanlike ja kodanlike elementidega asustatud piirkondades on tavaliselt mitu korda väiksemad, võrreldes töölistega asustatud piirkondades moodustatud valimisringkondadega. Samuti toimub ka Liidukogu moodustamine vastuolus valimiste ühetalitsuse põhimõttega.

Nagu nägime, määratakse osariikide poolt Liidukogusse saadetavate saadikute arv erilises konstitutsiooni lisas. Kuid see arv ei ole proportsionaalne osariigi elanike arvuga. Ilmselt on Liidukogu komplekteerimisel asetatud soodsamasse olukorda väikekodanlike elementidega asustatud agraarosariigid, kes suhteliselt elanike arvule saadavad Liidukogusse saadikuid rohkem kui tööstusosariigid. 1951.a. valimistel valiti näiteks Madrasi osariigis üks saadik Liidukogusse 3 164 018 elaniku, Bilaspuri osariigis 356 821 elaniku kohta.

Valimisringkondade ebavõrdsusest tingitult on vaja mitu korda rohkem töölise kui kodanluse hääli ühe saadiku saatmiseks esindusorganitesse.

Valimisõigusest jätakse ilma veel isikud, kes on India kohtute poolt süüdi mõistetud ja karistatud kas väljasaatmi-

sega või kaheaastase või suurema vanglakaristusega. Valimisõigust ei ole endistel riigiteenijatel, kes on vallandatud korrupsiooni või ebalojaalsuse pärast. Valimisõiguse äravõtmine ebalojaalsuse põhjusel võimaldab valitseval kodanlikul klikil just kõige aktiivsemaid tööliste huvide eest võitlejaid valimistest eemale jätta.

Valimisõiguse otsesuse põhimõttega on vastuolus Liidukogu saadikute valimine kaudsetel valimistel ja teatud arvu saadikute nimetamine Liidukogusse ja osariikide seadusandlikesse nõukogudesse.

Passiivne valimisõigus sisaldab rea täiendavaid nõudeid, mis raskendab töölistel kandidaatide ülesseadmist. Ülesseatud kandidaadid peavad maksma erilise kautsjoni, Liidu parlamendi valimistel 500 ruupia¹ ja osariikide seadusandlike kogude valimistel 250 ruupia suuruses summas.

Saadikukandidaat kaotab kautsjoni juhul, kui ta ei saa vähemalt 1/6 kõigist valimisringkonnas kraantud häältest. Kui saadikukandidaat kandideerib mitmes valimisringkonnas, siis saab ta kautsjoni tagasi vaid ühest ringkonnast. Kõik valimistega seotud kulud, mille ülemääraks on ette nähtud küllaltki suur summa - 40 000 ruupiat, peavad kandma kandidaadid.

Valimiste läbiviimise kord pakub kodanlusele suuri eeliseid oma kandidaatide heaks kihutustöö tegemisel: koosolekute ruume, ajakirjandust, raadiot, televisiooni jne. käsutavad kapitalistid, kes kasutavad neid agitatsiooni- ja propagandavahendeid peamise kodanliku partei - Rahvuskongressi saadikukandidaatide heaks ja töölishulkade poolt ülesseatud kandidaatide laimamiseks. Seevastu on aga töölishulkadel härmiselt vähe võimalusi oma saadikukandidaatide tutvustamiseks ja kihutustöö tegemiseks nende heaks.

Presidendi ja Liidukogu saadikute valimised toimuvad kodanlikele parteidele kasuliku nn. üleantava häälletamisüsteemi alusel. Selle süsteemi alusel häälletaja, andnud oma häälte teatud kandidaadi poolt, nimetab samaaegselt ka teise kandidaadi juhuks, kui tema põhikandidaat osutus juba vali-

¹ 1 ruupia = 22 kopikat.

tuks esindusorganisse ilma tema hääleta või ei saa küllalt hääli esindusorganisse pääsemiseks. Nimetatud süsteem annab kodanlikele parteidele väga palju võimalusi valimistagajärgede moonutamiseks oma huvides. Rahvakogu valimistel kehtib antidemokraatlik majoritaarne valimissüsteem suhtelise hääle-enamuse põhimõttel.

1957.a. valimiseelses manifestis seadis kommunistlik partei oma eesmärgiks proportsionaalse valimissüsteemi kehtestamise selleks, et kindlustada esindusorganeis saadikukohtade jagunemist poliitiliste parteide vahel vastavalt valimistel nende poolt äraantud häälele.

8. KOHALIK OMAVALITSUS.

India konstitutsioon jätab kohalike omavalitsuste organiseerimise ja kompetentsi küsimused lahendamata, andes need osariikide kompetentsi.

Konstitutsiooni art.40 räägitakse ainult külaomavalitsusorganitest - pantšajatadest, kusjuures märgitakse, et riik võtab tarvitusele abinõud nende omavalitsusorganite varustamiseks selliste volituste ja võimuga, mis on vajalikud nende eksisteerimiseks omavalitsuse üksustena.

Osariigid jagunevad haldus-territoriaalselt ringkondadeks, need rajoonideks ja rajoonid küla- ja linnakogukondadeks.

Ringkondades on kohalikuks omavalitsusorganiks elanike poolt valitud kogud, kelle kompetentsi kuulub kohalike maksude ja koormiste määramine, teede korrashoid, hoolitsus riigi hoonete ja heakorra eest. Nende tegevust juhivad kubernerid poolt nimetatud ringkonnakomissarid. Ringkonnakomissarid täidavad väga mitmesuguseid ülesandeid. Nende põhiülesandeks on maksude kogumine vastavast ringkonnast. Maksukogujana juhivad nad kogu vastavat aparraati neile alluvates ringkondades. Peale selle vastutab komissar rahvamajanduse plaani ülesannete täitmise ja põllumajanduse arendamise eest ringkonnas.

Ka osariigi kuberneril on laiad õigused kontrolli teostamiseks ringkonna omavalitsusorganite üle. Ta võib India "julgeoleku kaitse" huvides ringkonna kogu ennetähtaegselt laiali saata kuni 12 kuuks ja tema volitused endale võtta. Osariigi seadusandliku kogu otsusel võib see aeg pikeneda veel 12 kuu võrra.

Rajoonides puuduvad kohalike elanike poolt valitud omavalitsusorganid ja kogu kohalikku võimu teostavad siin kubeneri poolt nimetatud ametnikud ringkonnakomissari juhtimisel.

Külakogukondades juhib omavalitsusorganite tegevust ringkonnamaksunõudja poolt ametisse nimetatud külavanem, kes nimetatakse tavaliselt suurmaaomanike hulgast. Suuremates külates võidakse nimetada mitu külavanemat, kusjuures üks neist nimetatakse vanemaks ja selle ülesandeks on teiste külavanemate töö juhtimine ja koordineerimine.

Peamisteks kohustusteks külavanemal on maksude sissenõudmine, perekonnaseisumetniku funktsioonide täitmine ja ka heakorra ning kodanike julgeoleku kindlustamine külas.

Külavanema jooksvaid ülesandeid aitab täita eriline ametnik (täankidar), kellele tasu maksmiseks võetakse küla elanikelt erilist maksu.

Kooskõlas konstitutsiooni eeskirjadega organiseeritakse külakogukondades kohalike elanike poolt valitud omavalitsusorganid - pantsajatajad, kes valitakse tavaliselt küla täisealiste kodanike üldkoosolekul¹ 3 aastaks. Pantsajata arvuline koosseis sõltub küla elanike arvust. Tavaliselt on nad 3-7 liikmelised, kusjuures üks liige täidab esimehe ülesandeid.

Pantsajatajate kompetentsi kuuluvad tavaliselt järgmised küsimused: hoolitsus põlluviljakuse tõstmise eest, niisutusüsteemide rajamine ja korrashoid, riigi varanduste valitsemine, teede ja vete kasutamise reguleerimine, sanitaar- ja tervishoiuküsimuste lahendamine.

Peale administratiivsete ülesannete on üksikutes osariiki-

¹ Üksikutes osariikides nimetatakse või valitakse salajasel hääletamisel, kusjuures aktiivne valimisõigus algab 21 ja passiivne 25 eluaastast.

des pantsajatadele pandud ka kohtuniku ülesanded.

Kontrolli pantsajatade tegevuse üle teostavad kas spetsiaalselt selleks osariigi valitsuse poolt määratud ametnikud või kõrgemad omavalitsusorganid. Kõrgema instantsina teostab kontrolli pantsajatade tegevuse üle osariigi valitsus, kes võib nad ennetähtaegselt laiali saata ja nende otsused ära muuta.

Linnades, olenevalt suurusest, on omavalitsusorganid üles ehitatud erinevatel põhimõtetel.

Suurtes linnades nimetatakse omavalitsusorganeid tavaliselt korporatsiooniks. Enamik korporatsiooni liikmetest valitakse üldise valimisõiguse alusel. Teine osa korporatsiooni liikmetest on kas asutiste, ettevõtete, ametiühingute esindajad või ametiisikud, kes oma ametikoha alusel kuuluvad korporatsiooni koosseisu (näiteks politseikomissar).

Vähiksemates linnades on omavalitsusorganeiks komiteed, mis osaliselt valitakse linna elanike hulgast, osalt nimetatakse riigiorganite poolt.

Täidesaatvaks organiks linnas on linna president ühes kahe abiga, kes valitakse omavalitsusorganite poolt nende liikmete hulgast ja kinnitatakse suuremates linnades valitsuse, vähiksemates ringkonnakomissari poolt. Täidesaatev organ täidab oma ülesandeid alatistest ametnikest koosneva linnavalitsuse kaasabil.

Mitmesuguste eriküsimuste, nagu tervishoiu, heakorra, hariduse jt. lahendamiseks moodustatakse vastavad komiteed.

Linna omavalitsuste kompetentsi kuuluvad küsimused määratakse osariigi valitsuse poolt. Tavaliselt kuuluvad nende lahendada järgmised küsimused: heakord, kodanike julgeolek, tervishoid, rahvaharidus, ehitustegevus, maa kasutamine ja liikluse korraldus.

Kontrolli linna omavalitsusorganite tegevuse üle teostavad valitsus ja ringkonnakomissar. Komissaril on õigus kontrollida linna omavalitsuse tegevust, keelata nende poolt antud otsuste vastuvõtmine ja koguni tühistada nende poolt vastu võetud otsuseid.

Valitsus võib linna omavalitsusorganeid ennetähtaegselt

laiali saata ja nende kompetentsi üle anda eriti selleks
nimetatud ametiisikule kuni uute organite valimiseni.

Beltodust võime järeldada, et kohalik omavalitsus Indias
on üles ehitatud range tsentralismi põhimõttel ja ta tegevus
toimub riigiorganite kontrolli all.

J A A P A N I R I I G I Õ I G U S .

1. SISSEJUHATUS.

Jaapani keisririik asub Vaikse ookeani lääneosas arvukail saaril, milledest suuremad on: Hokkaido, Honsiu, Kiu-siu ja Sikoku. Territooriumi üldsuurus on 370 tuhat ruutkilomeetrit, elanike arv umbes 90 miljonit.

Juba mõõdunud sajandi lõpust alates on Jaapani militarism olnud pidevaks ohuks teiste Aasia rahvaste vabadusele ja sõltumatusele. 1894.aastal päästsid jaapani militaristid valla agressiivse sõja Hiina vastu, annekteerides Taivani, Pescadori saared ja allutades enda kontrollile Korea. Vene-Jaapani sõjas 1904.-1905.a., kasutades Vene tsaarivalitsuse nõrkust, annekteeris Jaapan Lõuna-Sahhalini.

1931.aastal okupeeris Jaapan Mandžuuria, organiseerides nimetatud territooriumil marionetliku Mandžukoa keisririigi. 1937.aastal alustas Jaapan agressiivse sõja Hiina vastu eesmärgiga vallutada tema territoorium ja likvideerida hiina rahva sõltumatus.

Jaapani militaristlikud ringkonnad võtsid koos fašistliku Saksamaaga aktiivselt osa Teise maailmasõja ettevalmistamisest. 1940.aastal sõlmis Jaapani valitsus fašistliku Saksa-maa ja Itaaliaga sõjalise liidu. Jaapan astus Teise maailmasõtta ootamatu kallalagetungiga Ameerika Ühendriikide sõjabaasile Pearl Harbourile 1941.a. detsembris.

Olles agressiivseks sõjaks hästi ette valmistatud, suutsid Jaapani sõjaväed lühikese ajaga okupeerida laialdased ter-

teoriumid. Nende poolt okupeeriti: Suurbritannia valdused Hongkong, Malaisia, suurem osa Birmast; Ameerika Ühendriikide valdustest Filipiini, Guami saared; suurem osa Okeania saarist, Tai ja Hollandi Indoneesia.

1942.a. elas Jaapani välisvaldustes ja tema poolt okupeeritud territooriumidel umbes 400 miljonit inimest.

Jaapani militaristlikud ringkonnad tegid pidevaid ettevalmistusi ka reeturlikuks kallaletungiks Nõukogude Liidule, kuid need agressiivsed plaanid aeti nurja Nõukogude armee edukate operatsioonidega Volga linna lähistel.

Teine maailmasõda sai saatuslikuks ka jaapani imperialistidele. Selleks, et täita oma liitlaskohustusi Jaapani agressiooni ohvrite vastu ja aidata kaasa kiiremaks rahu taastamiseks Kaug-Idas, kuulutas Nõukogude Liit kooskõlas Krimmi konverentsi otsusega 9.augustil 1945.a. Jaapanile sõja. Nõukogude armee edukate operatsioonide tulemusena sunniti Jaapan peatselt kapituleeruma. 2.septembril 1945.a. kirjutati Tokio lahes ameerika lahingulaeva "Missouri" pardal alla Jaapani tingimusteta kapitulatsiooni aktile.

Agressiooni ohvriks langenud Aasia rahvaste julgeolek nõudis Jaapani sõjalise potentsiaali täielikku likvideerimist selleks, et võtta temalt igasugused võimalused uute avantüüride ettevalmistamiseks. Need eesmärgid nähtigi ette Jaapani valitusele 26.juulil 1945.a. saadetud Potsdami deklaratsioonis ja kapitulatsiooniaktis. Nende-aktide kohaselt pidi Jaapan tagasi andma tema poolt varem annekteeritud territooriumid: Taivani, Pescadori saared, Lõuna-Sahhalini ja Kuriili saared, tunnustama Korea sõltumatust ja vabastama tema poolt Teise maailmasõja perioodil okupeeritud territooriumid. Nõuti ette Jaapani peamiste sõjasüüdlaste vastutuselevõtt ja kogu riigielu demokratiseerimine.

Nende ülesannete tegelik elluviimine usaldati ameerika okupatsioonivõimudele, kes teostasid Jaapanis sõjaväelist okupatsiooni. Kontroll eelvaadeldud otsuste elluviimise üle pandi Moskva konverentsil 1945.a. detsembris NSV Liidu, Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia välisministrite vahel sõlmitud kokkuleppe põhjal moodustatud kahele kontrollorganile, nimelt:

Liitlasnõukogule Jaapani jaoks ja Kaug-Ida Komisjonile.

Liitlasnõukogu Jaapani jaoks koosnes NSV Liidu, Ameerika Ühendriikide, Hiina ja Suurbritannia (esindas ka Austraaliat, Uus-Meremaad ja Indiat) esindajaist. Nõukogu asukohaks oli Tokio ja tema ülesandeks - anda nõu okupatsioonivägede ülemjuhatajale küsimusis, mis puudutasid kapitulatsiooniakti elluviimist, okupatsiooni ja kontrolli teostamist Jaapani üle.

Kaug-Ida komisjon koosnes NSV Liidu, Hiina, Ameerika Ühendriikide, Suurbritannia, Prantsusmaa, Hollandi, Kanada, Austraalia, Uus-Meremaa, India ja Filipiinide esindajaist. Komisjoni asukohaks oli Washington ning tema põhiülesandeks oli üldise poliitilise suuna kindlaksmääramine okupatsiooni teostamiseks Jaapani üle.

Avaliku arvamuse survele teostati Jaapanis 1945/46.aastal üksikuid reforme riigi ja ühiskondliku elu demokratiseerimiseks: võeti vastutusele üksikud peamised sõjasüüdlased, kindlustati poliitiliste parteide tegutsemisvabadus, saadeti laiali Jaapani relvastatud jõud. Kuid kahjuks peamiselt nende sammudega piirduski kogu Jaapani demokratiseerimine.

Ameerika Ühendriikide okupatsioonivõimude soosimisel jäid puutumata Jaapani suurmonopolid - dzalibatsud - kes olid majanduslikult ette valmistanud Jaapanit agressiivseteks sõdadeks ja varustanud armeed relvade ning lahingumoonaga. Selline samm tähendas tegelikult, vastuolus kapitulatsiooniga, Jaapani sõjalise potentsiaali säilitamist.

Nagu nimetatud, võeti vastutusele vaid üksikud peamised sõjasüüdlased. Rõhuv enamus sõjasüüdlasi jäid okupatsioonivõimude soosimisel vastutusele võtmata või nad vabastati ennetähtaegselt vanglast.

Sellise tegevusega näitasid Ühendriikide valitsevad ringkonnad, et nad püüavad kasutada ka taastatavat jaapani militarismi võitluses Aasia laieneva rahvademokraatliku revolutsiooni ja rahvusliku vabadusvõitluse vastu.

Septembris 1951.a. tuli San-Franciscos kokku rahukonverents Jaapaniga rahulepingu ettevalmistamiseks. On arusaadav, et rahukonverentsi rahu kindlustamise huvides oleks pidanud oma esimese ülesandena välja töötama abinõud Jaapani milita-

risani väljajuurimiseks ja sõjalise potentsiaali likvideerimiseks, kuid ka selle ülesande ajasid nurja Ameerika Ühendriigid temale kuulekate kapitalistlike maade kaasabil. Ameerika Ühendriikide delegatsioonil survel rahukonverentsil väljatöötatud leping ei vastanud rahu kindlustamise huvidele. Ta ei sisaldanud mingeid kitsendusi Jaapani relvastatud jõudude, sõjalise potentsiaali ja monopolide kohta. Kuna Ameerika Ühendriikide diktaadi abil väljatöötatud leping ei vastanud Teise maailmasõja ajal liitlaste poolt Jaapani demilitariseerimiseks ettenähtud ülesannetele, ei kirjutanud Nõukogude Liit nimetatud lepingule alla. Lepingule keeldus alla kirjutamast ka teine konverentsist osavõtnud suurem Aasia riik - India.

Separaatse "rahulepinguga" kindlustasid ameerika valitsevad ringkonnad jaapani militaristlikele ringkondadele täiesti vabad käed relvastatud jõudude taastamiseks ja ühes sellega uuteks agressioonilaktideks ettevalmistusteks teiste Aasia maade vastu.

Üheaegselt separaatse "rahulepinguga" kirjutati alla Ühendriikide-Jaapani vahelisele "julgeoleku" paktile, mille alusel Ühendriigid said õiguse määramata ajaks kasutada Jaapani saartel arvukaid sõjabaase ja koos sellega ühepoolse õiguse okupatsiooni jätkamiseks. Hoolimata rahvahulkade teravatest protestidest, uuendati nimetatud leping 1960.a.

28.veebruari 1952.a.sõlmiti Ühendriikide ja Jaapani vahel administratiiv-kokkulepe sõjabaasides viibivate väeosade õigusliku režiimi kohta. Kokkuleppe kohaselt vabastatakse Jaapanis viibivad Ühendriikide väed täielikult kohalikust jurisdiktsioonist ja nähakse koguni ette võimalus Ühendriikide relvastatud jõudude kasutamiseks ülestõusude ja mässude mahasurumiseks Jaapanis, millega antakse Ühendriikide sõjavägedele täielik võimalus Jaapani siseasjadesse vahelesegamiseks.

1954.a.märtsis sõlmisid Ühendriigid Jaapaniga, oma endise peamise vastasega Teises maailmasõjas, lepingu "abistamiseks ja vastastikuseks julgeoleku kaitseks", mis sisuliselt kujutab endast sõjalist liitu teiste Aasia maade, eelkõige muidugi rahvademokraatiamaade vastu.

Et Nõukogude Liit ei saaks edaspidi kuidagi takistada Jaapani militarismi taastamist, avaldasid Ameerika Ühendriigid peale separaatse "rahulepingu" jõustumist, et Kaug-Ida Komisjon ja Liitlasnõukogu Jaapani jaoks lõpetavad oma tegevuse.

Nii tallati ameerika valitsevate monopolistlike ringkondade poolt jalge alla Teise maailmasõja vältel sõlmitud liitlastevahelised kokkulepped Jaapani demokratiseerimiseks ja demilitariseerimiseks ning muudeti ta pikemaks ajaks Ameerika Ühendriikide sõjabaasiks ja liitlaseks agressiivsete plaanide ettevalmistamisel Aasias.

Jaapani töötavad hulgad ei saa kuidagi nõustuda maa militarismi taastamisega, mis tekitab uut ohtu kõigile Aasia rahuarmastavatele rahvastele. Seepärast on jaapani töötajate tähtsaimaks ülesandeks võitlus selle lepingu vastu - võitlus Jaapani ühiskondliku korra tõelise demokratiseerimise eest.

Kuna Nõukogude Liit ei võtnud osa San-Franciscos sõlmitud separaatsest "rahulepingust", siis jäi ka peale selle sõlmimist püsima sõjaseisukord mõlema maa vahel. Alles 1956.a. oktoobris sõlmiti Moskvas mõlema maa vahel ühine deklaratsioon, millega lõpetati sõjaseisukord ja taastati normaalsed diplomaatilised ja kaubanduslikud suhted Nõukogude Liidu ja Jaapani vahel.

2. MAJANDUS.

Majanduslikult ilmelt on Jaapan industriaal-agraarmaa. Jaapani tööstuse arengut takistab kodumaise tooraine vähesus. Kodumaise tooraine tagavarad rahuldavad tööstuse vajadusi järgmises ulatuses: rauamaak - 20%, nafta - 12%, soolad - 19%, tina - 13%. Võrdlemisi arenenud tekstiilitööstus töötab kogu ulatuses sisseveetaval toorainel. Enne Teist maailmasõda töötas Jaapani tööstus peamiselt tema poolt anastatud territooriumidelt sisseveetaval toorainel.

Jaapani tööstuse kiire areng algas käesoleva sajandi 20-

ndail aastail, mil seoses agressiivse poliitikaga arendati sõjatööstust ja masinaehitust, mille poolest Jaapan 1939.a. tõusis üheks esimeseks kapitalistlikuks riigiks. Jaapani tööstuse kiiret arengut näitab asjaolu, et 1920.-1940.aastani kasvas tööstustoodang kolmekordseks.

Teises maailmasõjas kaotas Jaapan tema poolt anastatud territooriumid ja ühes sellega ka toorainete allikad. Ta pidi tunnustama Korea sõltumatust, loovutama Taivani ja Pescadori saared, andma tagasi Nõukogude Liidule Lõuna-Sahhalini ja vabastama Teise maailmasõja vältel anastatud Vaikse ookeani saared.

Sõjalise okupatsiooni olukorras sattus jaapani tööstus sügava kriisi olukorda. Võrreldes sõjajärgse, 1939.aastaga, andis Jaapani tööstus 1946/47. aastal üksikutel tööstusaladel vaid 10% sõjajärgsest toodangust. Näiteks terast tootis Jaapan 1939.a. 6,7 miljonit tonni, 1946.a. aga ainult 0,6 milj. tonni.

Seoses Jaapani remilitariseerimisega ameerika imperialistide poolt on alates 1951.aastast Jaapani tööstustoodangu tase tunduvalt tõusnud. Ameerika imperialistide plaanide kohaselt on Jaapan peamiseks Kagu-Aasia kapitalistlikku süsteemi kuuluvate riikide ja agressiivsete blokkide relvadega varustajaks, millega ühes sõjalisi eesmärke teenivate tööstusharude toodang on tunduvalt ületanud sõjajärgse taseme. Toorainet tööstustoodanguks annavad Ameerika Ühendriigid ja temast sõltuvad maad, kusjuures jaapani kapitalistid endiselt jätkavad Lõuna-Korea ja Taivani loodusvarade eksploateerimist.

1959.aastal tootis Jaapan:

1. elektrienergiat	- 95 miljardit kWh,
2. kivisütt	- 47 milj.t.
3. rauamaaki	- 2,4 milj.t.
4. malmi	- 9,8 milj.t.
5. terast	- 16,6 milj.t.

Kõigis eelloetletud tootmisharudes on toodang just sõjaliste tellimuste arvel ületanud sõjajärgse taseme.

Teistsugune on aga olukord kerge- ja tekstiilitööstuses, mis ei ole kaugeltki saavutanud sõjajärgset taset.

Näiteks puuvillast lõnga tootis Jaapan 1938.a. ligi 500 tuhat tonni, 1958.a. aga ainult 500 tuhat tonni. Sama-
sugune on olukord ka toiduainete tööstuses.

Kergetööstuse arengut takistab asjaolu, et Teise maailma-
sõja tagajärjel on ameerika monopolid haaranud enda kätte
peanised turud Kagu-Aasia kapitalistlikes maades. Kuid aasta-
aastalt kasvav Jaapani tööstus arendab juba praegu tunduvat
konkurentsi teistele kapitalistlikele suurriikidele Aasia tur-
gudel, eriti aga Inglismaale, teravdades seega vahetõrka rah-
vusvahelisel areenil.¹

Ka Jaapani tööstuses ilmneb kõrge kapitali kontsentratsi-
oon. Kogu Jaapani tööstuses valitsevad 4 kontserni - dzaihat-
sud, mis teodavad ligi 85% kogu tööstustoodangust.

Tähtis osa Jaapani majanduses kuulub põllumajandusele,
kuid põllumajanduse arengut takistavad ulatuslikud feodaalsed
igandid.

Jaapanis on praegu umbes 6 miljonit talumajandit. Neist
1,5 miljonit on täiesti maata ja 3 miljonit maaga alla 0,5
ha. Sellega sõltub 75% talumajanditest otseselt mõisnikest
ja suurmaomanikest, kelle põldudel maata ja vähese maaga talu-
pojad peavad töötama või neilt maad rentima. Samal ajal kuu-
lub 50 000 mõisnikule ligi 50% kogu põllumaast, mis suuremas
osas antakse kõrge naturaalse rendi eest rendile.

Talupeegkonna revolutsioonilise liikumise survele andis
Kontrollkomisjoni esimees McArthur direktiivi maareformi teos-
tamise kohta, mille kohaselt riik pidi ostma mõisnikelt osa
maad ja müüma selle maata või vähese maaga talupeegadele.
1946.a. võttiski parlament vastu maareformi seaduse, mille
alusel väike osa mõisnike maist läks riiklikesse maatagavara-
desse, kust talupeegadel on õigus maad osta. Kuid sõjast ja
majanduskriisist vaesunud talupojad ei ole võimelised maad
ostma, mistõttu maareformi seadus ei ole toonud olulist muuda-
tust Jaapani maata talupeegade olukorda.

Sõjale järgnenud kriisiolukord on haaranud ka Jaapani

¹ Vt. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm,
Tallinn 1961, lk.30.

põllumajandust, mille tulemusena rea peamiste põllukultuuride, nagu nisu, külvipind ja ka saak ei ole saavutanud sõjaeelset taset.

Seoses Jaapani majanduses valitseva kriisiga on töölise olukord pärast Teist maailmasõda tunduvalt halvenenud. Kuna tööstustoodang paljudes tööstusharudes ei ole saavutanud sõjaeelset taset, on Jaapanis pidevalt märkselt suur töötatööliste arv, ulatudes 1947. aastal 6 miljoni inimeseni. Sõjatööstuse laiendamise viimastel aastatel on töötatööliste arv vähenenud, kuid ulatus siiski 1960. a. 500 tuhandeni.

Tööliste olukorda raskendab hindade tõus ja maksukoorma suurenemine. Peamiste tarbeesemete hinnad on tõusnud sõjaeelse tasemega võrreldes kahekordseks. Suurte okupatsioon- ja remilitariseerimiskulude katteks on valitsus tööliselt võetavad maksud samuti kahekordistanud.

Ka Jaapani töölised võitlevad streikidega oma olukorra parandamise eest. Streikide arvu ei ole suutnud vähendada valitsuse poolt kehtestatud streigivastased abinõud. Nimelt kehtestas valitsus 1947. a. streigivastase seaduse, mis keelab riigi- ja kommunaalteenistuste töölise ning teenistujate streikimise.

1960. a. toimus Jaapanis üls 2000 streigi 8,6 miljoni töölise osavõtul. Streikide tagajärjel kaotati ligi 5 miljonit tööpäeva. Ettevõtjad olid sunnitud tegema streikivatele töölisetele rida järeleandmisi ja töötma töölise töötasu keskmiselt 7-8% võrra.

1960. a. toimusid Jaapanis arvukad massilised demonstratsioonid ja streigid Ameerika Ühendriikidega sõlmitud reaktioonilise "julgeolekupakti" pikendamise vastu. Nende tulemusena pidid valitsevad ringkonnad isegi ära muutma Ameerika Ühendriikide tolleaegse presidendi Eisenhoweri külaskäigu Jaapanisse.

Streikide arvu suurenemine ja arvukad massilised väljastumised valitsuse reaktioonilise poliitika vastu näitavad jaapani töölise teadlikkuse ja organiseerituse tõusu võitluses oma olukorra parandamise eest.

3. POLIITILISED PARTEID JA AMETIÜHINGUD.

a) K o d a n l i k u d p a r t e i d .

Jaapani endised kodanlikud poliitilised parteid, olles otseselt süüdi agressiivsete sõdade ettevalmistamises ja vallapühitsemises, kompromiteerisid ennast rahvahulkade silmis ja kaotasid nende usalduse. Ühes 1940.a. vastuvõetud poliitiliste parteide reorganiseerimise seadusega lakkasid nad olemast ka organisatsiooniliselt.

Kapitulatsiooniga tunnustati uuesti võimalust poliitiliste parteide moodustamiseks, mida mitmesugused kodanlikud ringkonnad ka kasutasid. 1945., 1946.a. alustasid Jaapanis tegevust mitmed kodanlikud poliitilised parteid, mis on kodanluse erinevate grupeeringute huvide väljendajaks ja nende eest võitlejaks.

Tähtsamaiks poliitilisteks parteideks on: liberaal-demokraatlik partei, sotsialistlik partei, progressiivne partei ja demokraatlik sotsialistlik partei.

Liberaal-demokraatlik partei moodustati 1955.a. kahe partei, nimelt liberaalse ja demokraatliku partei ühinemise tulemusena. Klassikoosseisult on ta monopolistliku suurkodanluse ja feodaalkonna parteiks. Ühinenud parteidest oli liberaalne partei, mis asutati 1945.a., pärast sõda peamiseks valitsevaks parteiks, moodustades 1946.a.kuni 1954.a. (välja arvatud 1947. ja 1948.a.) valitsuse. Käsitades monopolistliku kapitali kaudu peamisi propagandavahendeid, suutis partei kindlustada endale pikemat aega enamuse parlamendis. Poliitiliselt orientatsioonilt oli partei ameerikameelne, aidates igati kaasa Jaapani majanduse allutamisele ameerika monopolidele. Partei poolt moodustatud valitsus sõlmis rea õrjastavaid kokkuleppeid Ameerika Ühendriikidega, millega soodustas ameerika kapitali sissetungimist Jaapani majandusse ja andis rea territooriumi osi üle Ameerika Ühendriikidele sõjabaasidena.

Siseriiklikult arendas partei töölisvaenulikke poliitikat. Partei initsiatiivil võeti 1947.a. vastu seadus streikide keelamiseks teatud tööstusettevõtetes, samuti ka seadused kommunistliku partei juhtivate organite õiguste piiramiseks.

Liberaal-demokraatlik partei jätkab samasugust reaktioonilist sise- ja välispoliitikat. Partei taotleb Jaapani kiiret remilitariseerimist ja tema lülitamist Aasias moodustatud agressiivsetesse blokkidesse. Esimese sammuna nende reaktiooniliste eesmärkide saavutamisel nõuab partei konstitutsiooni art.9-nda muutmist, millega Jaapan loobus sõjast kui vahendist rahvusvaheliste tülide lahendamiseks.

1960.a. valimiskampaanias ei olnud parteil kitsi valijatele mitmesuguseid lubadusi andma. Rahvamajanduses ajutiselt kujunenud olukorda ära kasutades lubas ta Jaapani rahvusliku tulu 1970.aastaks kahekordistada, alandada makse, laiendada tööliste sotsiaalkindlustust, suurendada ehituseks minevaid summasid ja vabastada jaapani töölisel korteripuudusest.

Peamiseks "trumbiks" valimiste-eelses kihutustöös oli lubadus kehtestada uus pensionisüsteem.

Kuid igapäevane tegelikkus oli liiga teravast vastuolus antud lubadustega, et need oleksid valijaid petta suutnud. Liberaal-demokraatliku partei valitsemisele on kaasnenu toiduainete ja peamiste tarbeesemete hindade pidev tõus. Partei poolt planeeritav relvastumisprogramm tähendab uusi tohutuid kulusi ja töötajate maksukoorma suurenemist. Lubatud pensionisüsteemi muutmise paljastas demokraatlik ajakirjandus kui töötajate materiaalse olukorra halvendamise mahhinatsiooni. Uue pensionisüsteemi tegelikku iseloomu näitab see, et Jaapanis on juba moodustatud kümned organisatsioonid selle elluviimise vastu võitlemiseks.

Välispoliitilisel alal lubas partei koguni kokku kutsuda erilise konverentsi diplomaatiliste probleemide arutamiseks, et ära kuulata ning edaspidi arvestada rahvahulkade soove ja ellu viia "rahva diplomaatiat". Toonitades aga, et Jaapanil ei ole teist teed julgeoleku kindlustamiseks, kui muuta oma territoorium Ameerika Ühendriikide raketrelvade

baasiks, paljastas partei oma tegelikud välispoliitilised kavatsused.

Sellest nähtub, et partei ka edaspidi ei arvesta rahvahulkade nõudeid, tugevdab sõjalist koostööd Ameerika Ühendriikidega ja arendab rahvuslike huvidega täielikus vastuolus olevat taasrelvastamise poliitikat.

Kuigi 1960.a. valimistel suubis partei juurde võita saadikutekojas 13 kohta, ei muuda see asjaolu, et valimised kujunesid liberaal-demokraatliku partei lüüasaamiseks ja tema poliitika hukkamõistmiseks valijate poolt. Parteil ei suutnud saavutada kahte kolmandikku alamkoja saadikukohtadest, mille ta oli seadnud oma eesmärgiks, et ära muuta konstitutsiooni mõningaid artikleid, mis raskendavad valitsevatel ringkondadel Jaapani taasrelvastamist ja takistavad osavõttu agressiivsetest blokkidest.

Sotsialistlik partei moodustati uuesti 1945.aastal. Sotsialistlikus parteis valitses pikemat aega kaks erinevat kallakut. Parempoolne kallak, mis toetas Jaapani militariseerimist, oli tavaliseks kodanlikes riikides eksisteerivaks parempoolseks sotsiaal-demokraatlikuks parteiks ja kapitalistide agentuuriks tõelisliikumises. Ta pooldas täielikult juhtivate kodanlike parteide poliitikat, kuigi eraldus neist vaid demagoogiliste sotsialistlike loosungitega.

Pahempoolne fraktsioon astus välja Jaapani remilitariseerimise vastu, nõudes rahuarvastavat välispoliitikat. Ta nõudis sõltajate olukorra parandamist ja isegi koostööd kommunistliku parteiga.

1955.a. suudeti lahendada mõlema fraktsiooni vahelised lahkemised ja moodustada ühine partei ühise programmiga. Programmi väljatöötamisele avaldas peamist mõju just pahempoolse fraktsiooni endine programm.

Uue programmi kohaselt seab partei oma eesmärgiks võitluse Jaapani remilitariseerimise ja konstitutsiooni muutmise vastu, nõuab sõltajate demokraatlike õiguste ja vabaduste kindlustamist, sõltajate olukorra parandamist ja vahekordade normaliseerimist Hiina Rahvavabariigiga. Sõltajate ühtsuse huvides toetas kommunistlik partei 1960.a. valimistel sotsialist-

likku parteid. Kommunistliku partei teetusel sai sotsialistlik partei valimistel juurde tunduva arvu häáli ja 145 saadikukohta parlamendi alamkojas (23 saadikut rohkem kui eelmises koosseisus).

Progressiivne partei moodustati 1952.aastal endise sõjaroimari Sigemitsu poolt. Parteisse on koondunud kodanliku intelligentsi esindajad ja väikekodanlikud elemendid. Sõnades taotleb partei progressiivseid reforme, nagu isikuvabaduste kindlustamine, kohalike omavalitsuste õiguste laiendamine, kuid valitsuses olles ei võtnud partei midagi ette nende reformide tegelikuks teostamiseks.

Välispoliitikas orienteerub partei imperialistlikele suurriikidele ja taotleb Jaapani taasrelvastamist vastuolus maa majanduslike ja poliitiliste huvidega.

Demokraatlik sotsialistlik partei moodustati 1960.a. jaanuaris sotsialistliku partei härmisest paremast tiivast. Uus partei, mõistes hukka võitluse igasugused mitteparlamentlikud vormid, avaldas, et tema peamiseks eesmärgiks on võitlus "parlamentarismi põhimõtete" eest. Partei astus välja Ameerika Ühendriikidega sõlmitud "julgeolekulepingu" ratifitseerimise ja konstitutsiooni muutmise vastu.

Avaldusest, et ta ei tunnusta mingisugust koostööd kommunistliku parteiga, ilmneb, et uus partei on reaktiooniline kodanlik partei, kes vaid valijate enda poole meelitamiseks deklareerib mõningaid rahvahulkades populaarseid võitlusülesandeid, tegelikult aga toetab suurrakodanluse rahvaenulikkude sise- ja välispoliitikat.

Ülemkojas tegutseb veel eriline ühiskondlik organisatsioon - "Rohelise Tuule" Ühing. Oma eesmärgidelt on ühing reaktiooniline, võideldes monarhi ja feodaalkonna õiguste eest ning nõudes fašistlike meetodite kasutamist võitluses töölislikumiseega. Parlamendis toetab ühing liberaal-demokraatliku partei poliitikat.

b) Kommunistlik partei.

Kommunistlik partei organiseeriti 1922.aastal, kuid oli sunnitud kohe minema põranda alla, millises olukorras oli

kuni 1945.aastani. Kapitulatsiooniktiga sai kommunistlik partei uuesti võimaluse legaalseks tegevuseks. Kodanlus, keelanud omal ajal partei, alustas selle liikmete jälituskampaania. Umbes 150 000 partei liiget vangistati ja viibis pikeemat aega vanglas, nende hulgas ka endine partei peasekretär Tokudo, kes oli 18 aastat vanglas. Tuhanded vangistatud kommunistid mõisteti surma ja hukati reaktsiooni poolt, nende hulgas ka tolleaegne partei peasekretär Masanosuki. Terrori tulemusena oli partei 1945.a. arvuliselt hämmiselt kokku kuivanud ja ta ridades arvestati vaid umbes 1000 liiget.

Saanud võimaluse legaalseks tegevuseks, asus partei kooskõlas kapitulatsiooniktiga võitlema maa remilitariseerimise vastu. Partei nõudis monopolistlikule kapitalile kuuluvate ettevõtete natsionaliseerimist, mõisnike maavalduste konfiskeerimist, iseseisvat, imperialistlikest suurriikidest sõltumatut majanduspoliitikat, taotles ulatuslikke abinõusid tööliste majandusliku olukorra parandamiseks ja reaalsalga tõstmiseks.

Selline partei poliitika ei meeldinud reaktsioonilisele suurkondalusele, kes asus juba Jaapani remilitariseerimisele, millega ühes algas kommunistliku partei juhtivate töötajate suhtes terroristlike meetodite kasutamine. 1948.a. tungisid terroristid kallale tolleaegse peasekretäri Tokudo elule ja organiseerisid korduvaid kallaletunge partei häälkandja "Akahata" toimetusele.

Vaatamata terroristlikele aktidele anti kommunistliku partei saadikukandidaatide poolt 1949.a. valimistel 3 miljonit häält ja partei sai 35 kohta parlamendi alamkojas.

Reaktsioon, vastuolus kapitulatsioonitingimustega, jätkas okupatsioonivõimude soosimisel kallaletungi kommunistliku partei õigustele. 1950.a. keelati partei liikmetel juhtivatel kohtadel olek ametiühingutes. Samal ajal kehtestati keeld partei juhtivatele töötajatele esinemiseks avalikel koosolekutel, raadios ja ajakirjanduses. Keeld on jäänud kehtima tänaseni, vaatamata NSV Liidu ja kogu Jaapani avaliku arvamus protestidele.

Kommunistliku partei tegevuse takistamiseks organisee-

ris reaktsioon Ameerika Ühendriikide eeskujul nn. "lojaalsuse kontrolli" ametiasutustes, koolides ja tööstusettevõtetes, mille tulemusena vallandati kümned tuhanded ausad töötajad vaid põhjusel, et nad on kommunistliku partei liikmed või kiidavad heaks tema programmi. Reaktsiooniliste abinõude tulemusena on kodanlus saavutanud partei mõju vähendamise rahvahulkades. 1960.aastal saadikutekoja valimistel sai kommunistlik partei 3 saadikukohta (2 saadikut rohkem kui eelmises koosseisus). Ülemkoja valimistel 1959.a. sai partei 3 mandaati. Viimastel valimistel toetas kommunistlik partei sotsialistliku partei kandidaate, mille tulemusena viimane võitis juurde parlamendis tunduva arvu saadikukohti. Sellest tingituna toimub praeguses parlamendi koosseisus koostöö mõlema partei vahel paljudes olulistes küsimustes, nagu võitluses Jaapani sõjalise potentsiaali taastamise ja osavõtu vastu agressiivsetest blokkidest jt. Koos sotsialistidega on remilitariseerimise vastu võitlevatel parteidel üle 1/3 saadikutekoja saadikute arvust.

1951.aastal võeti vastu partei uus programm, milles nähakse ette partei peamise ülesandena rahvarinde moodustamine laiaade töötavate hulkade osavõtul, selle toetusel enamuse saavutamise parlamendis ja parlamentlikul teel rahvademokraatliku valitsuse juhtimisel ühiskondliku ja riikliku korra demokratiseerimine. Programmis nõutakse selliste demokraatlike reformide teostamist, nagu monarhia likvideerimine, vabanemine Ühendriikidega sõlmitud orjastavaist lepinguist, loobumine remilitariseerimisest, mõisnike ja suurmaomanike maa konfiskeerimine ja tasuta jaotamine maata ja vähese maaga talupoegadele, minimaalpalga kindlaksmääramine, tööliste tasuliste puhkuste kindlustamine, sotsiaalkindlustuse organiseerimine, ametiühingutele ja demokraatlikele parteidele tegevusvabaduse andmine jt.¹

1956.a. alguses toimus partei VI kongress. Vastuvõetud resolutsioonis mõistetakse teravalt hukka senises töös esinenud vead, nagu partei ridade ühtsuse lõhestamine, sektantlus

¹ Vt. "Pravda" 24.XI 1951.

ja avantüristlike meetodite kasutamine võitluses. Resolutsioonis märgitakse, et partei edaspidise võitluse edukuse kindlustamiseks on vaja hoida partei ühtsust ja laiendada tema sidemeid töötavate hulkadega.

Partei häälekandjaks on ajaleht "Akahata" (punane lipp), peasekretäriks Sandzo Nosaka.

c) A m e t i ü h i n g u d .

Enne Teist maailmasõda keelati Jaapanis ametiühingud ja organiseeriti nende asemel "Isamaa tööndusliku teenindamise patriootlikud ühingud". Ühingute eesmärgiks oli igasuguse revolutsioonilise mõtte väljajuurimine tööliskadest ja nende töölerakendamine Jaapani sõjamasina tugevdamiseks.

Kapitulatsiooniga anti ka ametiühingutele võimalus uueks tegevuse alustamiseks.

Suurimaks ametiühingu koondiseks on Ametiühingute Peanõukogu, mis ühendab 40 kohalikku organisatsiooni liikmete üldarvuga üle 3 miljoni. Peanõukogu organiseeriti 1950.a. reaktsiooniliste ametiühingute liidrite poolt ametiühingulise võitluse lõhestamise ja tööliste streigivõitluse nõrgendamise eesmärgil. Kuid Peanõukogu kohalikud organisatsioonid asendasid varsti reaktsioonilise juhatuse progressiivse juhatusega ja Peanõukogu muutus kõige arvukamaks tööliste huvide eest võitlevaks ametiühingute koondiseks. Ta võitleb Jaapani remilitariseerimise vastu, nõuab Ühendriikide sõjalise okupatsiooni ja majandusliku mõju likvideerimist, Jaapani rahvusliku sõltumatuse taastamist, koostööd Nõukogude Liidu ja Hiina Rahvavabariigiga.

Peanõukogu juhtimisel viiakse igal aastal läbi sajad streigid, kus majanduslike nõudmiste kõrval väga sagedasti püstitatakse ka poliitilisi nõudmisi praeguse monarhistliku režiimi likvideerimiseks ja rahvademokraatliku korra kehtestamiseks.

Peanõukogu kõrval tegutsevad veel väiksemad ametiühin-

gute koondised "Tootvate ametiühingute kongress" ja "Uus tootvate ametiühingute kongress", mis koondavad tõelisi mitmetelt otseselt tootvatelt tööstusaladelt. Nimetatud ametiühingute koondisse kuulub umbes 100 000 liiget.

Ametiühingute töö puuduseks on asjaolu, et nad koondavad vaid poole kõigist palgatõelitest ja teenistujatest. Nimetatud asjaolu takistab ametiühingute võitlust töötajate huvide eest.

4. KONSTITUTSIOONI ÜLDISELOOMUSTUS.

Jaapani uus konstitutsioon võeti parlamendi poolt vastu 7. oktoobril 1946. a. ja jõustus 3. mail 1947. aastal. Konstitutsioon töötati välja otseselt Ameerika Ühendriikide sõjaväelise okupatsiooni staabi osavõtul ameerika ekspertide poolt, millega ka paljud inätituudid on üle võetud Ameerika Ühendriikide konstitutsioonist.

Rahvahulkade demokraatliku liikumise mõjul on ta mõningal määral sõnastuselt demokraatlikum võrreldes endise konstitutsiooniga. Uues konstitutsioonis on likvideeritud endine feodaalide huve teeniv dualistlik valitsusvorm, piiratud monarhi ja feodaalide õigusi ning laiendatud mõningal määral valimisõigust ja kodanike põhiõigusi.

Konstitutsioon säilitab siiski monarhi kui jaapani reaktsiooni kantsi, muutes osalt vaid keisri seisundit riigiorganite süsteemis. Kui endise konstitutsiooni alusel oli keiser "püha" ja "puutumatu", siis uus konstitutsioon säilitab keisri kui "riigi ja rahva ühtsuse sümboli".

Konstitutsioonis on rida silmakirjalikke demokraatlikke deklaratsioone. Konstitutsiooni II ptk. (art. 9) deklareerib, et jaapani rahvas loobub igaveseks sõjast ja kunagi ei taasta oma sõjalist potentsiaali. Tegelikult on Jaapan juba taasta-

nud suures osas oma sõjatööstuse ja ka sõjalise potentsiaali. Konstitutsioon deklareerib õiguse tööle, haridusele, sõna-, koosolekute ja trükivabaduse. Kui aga tuletame meelde, et kommunistliku partei juhtidel on keelatud avalikud esinemised, siis ilmneb nende konstitutsiooni sätete petlikkus.

Art. 28 kindlustab töölistele õiguse organisatsioonide loomiseks ja kollektiivlepingute sõlmimiseks, kuid 1947. a. vastuvõetud seadus ühiskondliku korra kaitseks keelab paljude ettevõtete töölistele streigid ja teeb ka need demokraatlikud sätted selles osas fiktiivseks.

See näitab, et Jaapani uus konstitutsioon on fiktiivne konstitutsioon, mis lähtub kodanluse huvide kaitsest. Nagu tavaliselt kodanlikud konstitutsioonid, lähtub ta eraomandi puutumatusse põhimõttest.

Konstitutsioon säilitas monopolide juhtiva osa rahvamajanduses ja selle kaudu tööliste orjastamise ja ekspluateerimise.

Konstitutsioon püüab seaduslikus korras piirata ka rahvahulkade revolutsioonilist liikumist, keelates õiguste ja vabaduste kuritarvitamise, deklareerides, et ainult rahulikul teel võib nõuda ülekohtu parandamist.

Konstitutsiooni demokraatlikud sätted mobiliseerivad rahvahulkade revolutsioonilist liikumist, kuna rahvahulgad näevad nende sätete elluviimises esimest sammu riigi ja ühiskondliku korra demokratiseerimiseks. Seepärast on reaktsioon alustanud juba ulatuslikku võitlust konstitutsiooni muutmiseks, taotledes eelkõige art. 9 väljalülitamist konstitutsioonist. Kõige energilisemaks võitlejaks konstitutsiooni muutmise eest on reaktsiooniline liberaal-demokraatlik partei.

Konstitutsiooni muudatused tulevad vastu võtta parlamendi mõlemas kojas 2/3 häälteenamusega. Liberaal-demokraatlikul parteil ei ole aga praegu parlamendis sellist saadikukohtade arvu, mistõttu reaktsiooni katsed demokraatlike sätete väljalülitamiseks konstitutsioonist on senini nurjunud.

5. RIIGIPEA.

Jaapanis on riigipeaks keiser, kelle troon läheb edasi pärimise teel otsesetele meesjärglastele.

Uus konstitutsioon on mõningal määral vähendanud endist keisri jumalikku orecoli, vaadeldes teda nüüd kogu Jaapani riigi ja rahva ühtsuse sümbolina. Samas aga varustab konstitutsioon monarhi küllaltki laia kompetentsiga, millega ka deklareeritud sümboolsus on näiline.

Keiser on riigi esindajaks rahvusvahelistes suhetes, määrab esindajaid välisriikidesse, võtab vastu välisriikide esindajate volituskirjad, on peale relvastatud jõudude moodustamist selle kõrgemaks ülemjuhatajaks. Konstitutsiooni art. 6 kohaselt nimetab keiser parlamendi nõusolekul peaministri ja selle ettepanekul ministrid. Valitsuse nõusolekul nimetab keiser ülemkohtu esimehe, keda nimetatakse peakohtunikuks.

Konstitutsiooni art. 7 alusel kutsub keiser kokku parlamendi nii korralisteks kui erakorralisteks istungjärgudeks, omab õiguse alamkoja ennetähtaegseks laialisaatmiseks ja uute valimiste väljakuulutamiseks, avaldab parlamendi poolt vastu võetud seadused, konstitutsiooni muudatused ja ka rahvusvahelised lepingud.

Keiser nimetab ametisse ka kõrgemad ametnikud ja kasutab aumärkide, aunimetuste ja armuandmise õigust.

Keiser on senini kasutanud oma õigusi just reaktsiooni huvides. Korduvalt on laiali saadetud parlamendi alamkoda, et uute valimiste organiseerimisega vähendada kommunistliku ja teiste progressiivsete organisatsioonide mandaate parlamendis. Praegu on Jaapani keisriks Hirohito, kes otseselt organiseeris bakterioloogilise sõja ettevalmistamist ja bakterioloogilise relva kasutamist sõjas Hiina vastu. Nõukogude Liit nõudis tema vastutuselevõttu sõjaroimarina, kuid Ameerika Ühendriikide valitsus, kes püüab kasutada ära ka imperaatori õigusi Jaapani militarismi taastamiseks, ei nõustunud sellega.

6. PARLAMENT.

Kõrgemaks võimuorganiks Jaapanis on kahekojaline parlament, mis koosneb alamkojast e. Saadikutekojast ja ülemkojast e. Nõunikekojast.

Erinevalt eelmisest konstitutsioonist on mõlemad kodad valitavad. Eelmise konstitutsiooni kohaselt nimetati ülemkoda keisri poolt.

Saadikutekoda ^{siindajatekoda} valitakse 4 aastaks, Nõunikekoda 6 aastaks, kusjuures iga kolme aasta järele kuulub pool Nõunikekoja koosseisust uuesti valimisele.

Konstitutsiooni järgi on parlament kõrgemaks võimuorganiks ja ainukeseks seadusandlikuks organiks. Kuid tema kui kõrgeima võimuorgani seisundit vähendab keisri parlamendi alamkoja ennetähtaegse laialisaatmise õigus ja ka valitsuse poolt teostatav dekreedandlus, millega suures osas asendatakse parlamendi seadusandlikku tegevust.

Parlament tuleb kokku korralisteks istungjärgudeks üks kord aastas. Erakorralised istungjärgud võidakse kokku kutsuda valitsuse või ühe neljandiku ükskõik kumma koja liikmete nõudmisel. Mõlema koja istungjärgud toimuvad üheaegselt.

Kui alamkoda ennetähtaegselt laiali saadetakse, teeb ka ülemkoda istungjõrgu vaheaja. Konstitutsioon annab ainult erandjuhul valitsusele õiguse sellises olukorras Nõunikekoja kokkukutsumiseks erakorralisele istungjõrgule. Viimasel juhul on Nõunikekojal õigus ajutiste seadusjõuliste aktide vastuvõtmiseks, mis kehtivad kuni uuesti valitud alamkoja esimese istungjõrguni, mil nad tulevad esitada sellele kinnitamiseks.

Seadusalgatusõigus kuulub valitsusele ja mõlema koja saadikutele.

Vastuvõtmiseks parlamendi poolt peavad seaduseelnõud olema vastu võetud mõlemas kojas kohalolevate saadikute liithälteenamusega. Konstitutsioonilised seadused kuuluvad vastuvõtmisele mõlemas kojas 2/3 hälteenamusega.

Saadikutekoja poolt vastuvõetud seaduseelnõude suhtes on Nõunikekojal õigus 60 päeva jooksul oma arvamust avaldada. Kui selle aja jooksul Nõunikekoda oma otsust ei tee, loetakse Saadikutekoja otsus tagasi lükatuks Nõunikekoja poolt ja seaduseelnõu vastuvõtmiseks parlamendis on vajalik tema uuesti vastuvõtmise Saadikutekojas 2/3 häälteenamusega.

Kui Nõunikekoda teeb alamkoja poolt vastuvõetud seaduseelnõus muudatusi või täiendusi, tulevad need muudatused samuti uuesti arutusele alamkojas. Nõunikekoja poolt tehtud parandused ja täiendused lükatakse tagasi, kui seaduseelnõu uuesti vastu võetakse Saadikutekojas endises redaktsioonis 2/3 kohalolevate saadikute häälteenamusega. ✓

Konstitutsioon näeb ette mõlema koja poolt ühiste lepituskomisjonide moodustamist kodadevaheliste lahkkelide lahendamiseks.

Seaduseelnõu arutamine võib alata ükskõik millises kojas.

Erinev on olukord eelarve seaduseelnõu suhtes. Konstitutsiooni art. 60 kohaselt peab eelarve arutamine algama alamkojas, mille järele ta esitatakse ülemkojale. Kui ülemkoda võtab vastu otsuse, mis erineb alamkoja otsusest, ja kui lepituskomisjon ei saavuta seisukohtade kooskõlastamist, siis võib juhul, kui ülemkoda ei võta 30 päeva jooksul vastu mingit otsust, lugeda eelarveseadus vastuvõetuks Saadikutekoja poolt heakskiidetud redaktsioonis.

Sama kord kehtib ka välislepingute ratifitseerimisel, ainult selle erandiga, et nende arutamine võib alata ükskõik kummas kojas.

Kontroll valitsuse tegevuse üle toimub küsimuste ja arupärimiste esitamisega ja valitsuse poliitika arutamiseга parlamendis. Valitsus vastutab oma tegevuse eest mõlema koja ees. Umbusalduse avaldamise korral peab valitsus lahkuma, kuid sellisel juhul võib keiser valitsuse ettepanekul ka alamkoja ennetähtaegselt laiali saata, nagu see toimus 1948., 1952., 1953. a. Keisrile antud Saadikutekoja ennetähtaegse laialisaatmise õigus tegelikult vabastab valitsuse parlamen-

di kontrolli alt.

Kuigi vormiliselt mõlemad kojad on võrdsed, on tegelikult Nõunikekoda eelistatud olukorras, sest ta ei kuulu ennetähtaegselt laialisaatmisele, tema volituste keetus on pikem ja tal on koguni õigus üksinda erakorraliste seaduste vastuvõtmiseks.

Kuna reaktsiooniliste kodanlike parteide esindajad on parlamendis enamuses, siis on parlament ka kogu oma senises tegevuses olnud suurkapitalistide ja feodaalide kuulekaks käsilaseks, aidates kaasa maa militariseerimise teostamisele ja Jaapani majanduslikule ja poliitilisele alistamisele ameerika monopolistidele. Ainukeseks tõeliseks rahva esindajaks on ka siin kommunistliku partei esindajad.

Kuid mõningatel juhtudel on ka parlamendi reaktsiooniline enamus sunnitud arvestama rahvahulkade soove. Avaliku arvamusel survel võttis parlament 1956. a. vastu resolutsiooni, mis nõudis aatomirelva keelamist ja rahvusvahelise kokkuleppe sõlmimist aatomirelva katsetuste lõpetamiseks. Nimetatud Jaapani parlamendi resolutsioon anti edasi Nõukogude Liidu, Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia valitsustele.

7. VALITSUS.

Valitsus koosneb peaministri ja ministreist. Peaminister nimetatakse ametisse keisri poolt parlamendi ettepanekul parlamendi liikmete hulgast.

Peaministri kandidaat määratakse mõlema parlamendi koja poolt ühisel kokkuleppel. Kui kojad ei saavuta kokkulepet, siis moodustatakse eriline lepituskomisjon kodade seisukohtade ühtsustamiseks. Kui ka lepituskomisjon ei suuda kodade seisukohti ühtsustada, loetakse alamkoja otsus parlamendi otsuseks.

Tavaliselt nimetatakse peaministriks enamuserakonna liider. Praeguses olukorras, kus ühelgi parteil ei ole parlamendis absoluutset enamust, moodustatakse koalitsioonivalitsus

parteidevahelisel kokkuleppel. Kahtlematult toimub ka siin peaministri kandidaadi määramine kulissidetaguste mahhinatsioonide tulemusena otseselt suurkapitalistide ja ameerika monopolide näpunäidetel.

Valitsuse kompetentsi kuulub konstitutsiooni art. 72 ja art. 73 alusel riigi välissuhete korraldamine ja välislepingute sõlmimine. Ta koostab eelarve ja teostab kogu riigielu juhtimist siseriigis.

Oma kompetentsi piirides annab ta korraldusi ja võtab vastu otsuseid.

Konstitutsiooni kohaselt vastutab valitsus formaalselt parlamendi ees nii individuaalselt kui ka kollegiaalselt. Konstitutsiooni kohaselt toob valitsusele umbusalduse avaldamine parlamendi poolt kaasa valitsuse ametist lahkumise. Kuid peale umbusalduse avaldamist võib valitsus 10 päeva jooksul keisri kaudu saata laiali parlamendi alamkoja ja määrata uued valimised. Sellega seoses pikenevad valitsuse volitused kuni uue alamkoja moodustamiseni, kes otsustab uuesti valitsuse usaldusküsimuse. Usaldusküsimus otsustub siis juba ise valimiste tulemustega. Kui partei või koalitsioon, kes moodustas valitsuse, ei saavuta uutel valimistel enam mandaatide enamust, peab valitsus lahkuma.

Konstitutsiooni art. 75 kohaselt ei saa ministreid kriminaalkorras vastutusele võtta nende volituste kestusel ilma peaministri nõusolekuta.

Jaapani valitsus on pidevalt teostanud reaktsioonilist rahvuslike huvidega vastuolus olevat poliitikat. Ta vastutab Ameerika Ühendriikidega sõlmitud orjastavate lepingute eest, mille alusel võimaldati Jaapani territooriumi ülekülvamine USA sõjabaasidega ja ameerika sõjajõudude vahelesegamine Jaapani siseasjadesse.

Jaapani valitsus teostab praegu energilist sõjalise potentsiaali ja relvastatud jõudude taastamise poliitikat, mis suurendab töötavate hulkade maksukoormat ja majanduslikku viletsust. Samal ajal ei ole valitsus aga midagi teinud krooniliseks muutunud tööpuuduse vähendamiseks ja töötavate hulkade olukorra parandamiseks.

8. VALIMISÕIGUS.

Uue konstitutsiooni vastuvõtmisega toimus ka valimisõiguse teatud demokratiseerimine. Eelmise seadusega võrreldes (1925. a.) alandati vanusetsensust ja naistele anti valimisõigus.

Valimised on vormiliselt üldised, ühetaolised ja otse- ning toimuvad salajasel hääletamisel. Kuid ka siin muudetakse need vormiliselt demokraatlikud põhimõtted ära mitmesuguste tsensustega.

Valimistel on kõigepealt kõrge vanusetsensus: aktiivne valimisõigus algab 20. ja passiivne 25. eluaastaga. Vanusetsensusega jäävad miljonid iseseisvalt töötavad noored valimisõigusest ilma.

Paiksusetsensuse alusel saab valida ja olla valitud ainult kodanik, kes vähemalt 6 kuud enne valimisi on elanud antud valimisringkonnas. Kõrge paiksusetsensus puudutab hooajatöölisi ja eriti põllutöölisi, kes töökohta otsides peavad sagedasti rändama ühest kohast teise ega saa elada kuus kuud ühes kohas.

Õigust valida ei ole isikutel, keda on karistatud vabadusekaotusega üle 6 aasta.

Kandidaatide ülesseadmisel peab maksma kautsjoni 2000 jeeni, mis samuti võtab töölistelt võimaluse kandidaatide ülesseadmiseks.

Uus valimisseadus säilitas endised valimisringkonnad, mis on äärmiselt ebavõrdsed just töölisrajoonide ja asulate kahjuks.

Seadus seab valimised otseselt politsei kontrolli alla, lubades politseil viibida valimisruumides, millega kindlustatakse politsei vahelesegamise võimalus valimiste läbiviimise kodanluse huvides.

Valimised toimuvad antidemokraatliku majoritaarsüsteemi alusel suhtelise häälteenamuse põhimõttel. Reaktsioonilise valimissüsteemi abil ongi kodanlusel läinud korda saavutada

enamust parlamendis ja teistes valitud esindusorganites.

Töölisklassi seab valimistel ebavõrdsesse olukorda ka see asjaolu, et kogu ajakirjandus, raadio, koosolekuteruumid jm. on kodanluse käes, kes kasutavad neid oma saadikukandidaatide ülistamiseks ja valijate petmiseks mitmesuguste lubadustega. Töölisklassil ei ole võimalusi oma saadikukandidaate tutvustada laiaadele valijate ringkondadele ja teha ulatuslikku kihutustööd nende kasuks.

Sellest näeme, et ka Jaapanis teenib kogu valimiste läbiviimise kord kodanluse huve ja peab kodanlusele kaasa aitama töölisklassi esindajate väljalülitamiseks valitavatest esindusorganitest.

9. ÜLEMKOHUS.

Ameerika Ühendriikide eeskujul näeb konstitutsioon (art. 81) ette ülemkohtu poolt teostatava kontrolli seaduste konstitutsioonile vastavuse üle.

Ülemkohus koosneb valitsuse ettepanekul keisri poolt nimetatud ülemkohtu esimehest ja valitsuse poolt nimetatud kohtunikest. Kohtunikud nimetatakse ametisse eluajaks. Konstitutsioon näeb ette küll ka kohtunike tagandamise võimaluse rahva poolt, kuid jätab tagandamise korra täpsustamata.

Kui ülemkohus leiab, et parlamendi poolt vastuvõetud seadus või valitsuse määrus ei ole kooskõlas konstitutsiooniga, muutub see jus nudumiks, mida ei rakenda kohtud. On selge, et sellise ülemkohtu poolt teostatava kontrolliga on kodanlus endale taganud veel ühe võimaluse seaduste tühistamiseks juhul, kui võibolla tulevikus progressiivselt meelestatud parlamendi enamus võtab vastu seaduse, mis kahjustab kodanluse huve.

Väiksearvulise, reaktsioonilise nimetamise põhimõtte alusel komplekteeritud kohtu kõrgemale asetamine valitud esindusorganist on reaktsiooniline, rahva huvidega otseses vastu-

olus olev instituut, mille äramuutmise eest võitlevad demokraatlikud jõud.

10. KOHALIK OMAVALITSUS.

Uus konstitutsioon, jättes muutmata endise haldusterritoriaalse jaotuse, laiendas siiski tunduvalt elanike õigusi kohalike omavalitsuste moodustamisel. Endine konstitutsioon ei tundnud elanike poolt valitavaid omavalitsusorganeid, vaid need olid määratud kõrgemate organite poolt range tsentralismi põhimõttel. Uue konstitutsiooni alusel valitakse omavalitsusorganid kohalike hääleõiguslike kodanike poolt.

Konstitutsioon jätab omavalitsusorganite õigused üksikasjalikult formuleerimata. Art. 92 on öeldud, et omavalitsusorganite organiseerimise kord ja tegevus määratakse kindlaks eriseadustega kooskõlas "kohaliku autonoomiaga". Sellega annab konstitutsioon omavalitsusorganite töökorra kindlaksmääramise seadusandlike organite kompetentsi. Konstitutsiooni art. 93. ja art. 94. määratakse kindlaks ainult nende organiseerimise ja tegevuse üksikud üldpõhimõtted.

Art. 93. kohaselt nähakse ette kohalikes omavalitsustes nõuandvate organitena assambleede moodustamine, kusjuures on öeldud, et kohalike omavalitsuste esimehed, assamblee liikmed ja teised ametiisikud valitakse elanike poolt "üldise ja otse valimisõiguse" alusel. Art. 94. kohaselt võivad omavalitsused omandada varandust, teostada administratiivset juhtimist seaduste piires ja samuti seaduste piires vastu võtta oma põhikirja.

Haldusterritoriaalselt jaguneb Jaapan prefektuurideks (46 prefektuuri) ja linnadeks. Prefektuurid jagunevad maakondadeks, need asulateks ja küladeks. Hokkaido saar moodustab erilise piirkonna, mis jaguneb 11 ringkonnaks.

Prefektuurides valitakse hääleõiguslike kodanike poolt neljaks aastaks kuberner ja tema asetäitja. Kuberneri ülesandeks on teiste omavalitsusorganite töö juhtimine. Samuti

valitakse hääleõiguslike kodanike poolt prefektuurides 4 aastaks kohaliku võimuorganina nõukogu, kes moodustab alatiselt tegutseva täidesaatva organi - valitsuse. Valitsus töötab kuberneriga juhtimisel.

Küsimuste ring, mis kuulub prefektuuri omavalitsusorganite lahendamisele, on väga piiratud. Sinna kuuluvad: kohalike maksude määramine, ühiskondlike tööde organiseerimine, teede korrashoid, hooldamine ühiskondlike hoonete eest. Kogu tegevuses alluvad nõukogu ja valitsus kubernerile, kes kinnitab kõik nende organite aktid ja omab nende suhtes vetoõiguse. Sellega on valitud nõukogu vaid nõuandvaks organiks kuberneriga juures ja tegelikult teostab kogu kohaliku võimu ainuisikuliselt kuberner keskvalitsuse kontrolli all.

Suuremates linnades, nimelt pealinnas Tokios, Osakas ja Kiotos moodustatakse omavalitsusorganid prefektuuride eeskuju ainult selle erinevusega, et kuberneriga asemel valitakse linnapea, kes juhib teisi omavalitsusorganeid.

M a a k o n d a d e s valitakse kohaliku võimu teostamiseks maakonnavanem ja selle juhtimisel töötav maakonnannõukogu. Nõukogu valib valitsuse, mis töötab maakonnannõukogu juhtimisel.

A s u l a t e s ja küldes valitakse kohalike elanike poolt vanemad, kelle juures töötavad nõuandvate organitena valitud organid - nõukogud ja valitsused. Vahekord nõukogude ja vanemate vahel on organiseeritud samal põhimõttel nagu prefektuurides. Sellega on valitud kollegiaalsetel organitel kohalikes omavalitsustes vaid nõuandev kompetents ja kogu tegelikult kohaliku võimu teostavad ainuisikuliselt vanemad, kes teostavad seda ränge tsentralismi alusel kõrgemate organite juhtimisel.

Küsimuste ring, mis kuulub maakondade ja nende piirides asuvate omavalitsusorganite lahendamisele, on samuti väga piiratud, haarates peamiselt kohalike maksude määramise, teede korrastamise ja hooldamise omavalitsuste piirkonnas asuvate üksikute ühiskondlike hoonete eest. Lähtudes kompetentsihärmisest piiratud, ei saa neid organeid lugeda kuidagi

b) Kommunistlik partei	51
c) Ametiühingud	54
4. KONSTITUTSIOONI ÜLDISELOOMUSTUS	55
5. RIIGIPEA	57
6. PARLAMENT	58
7. VALITSUS	60
8. VALIMISÕIGUS	62
9. ÜLEMKOHUS	63
10. KOHALIK OMAVALITSUS	64

Hind 13 kop.

A
24297

57M546

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00571154 6